

ENGAGED IN EQUALITY

Delovanje za enakost – prevpraševanje moškosti in vključevanje mladih pri odpravi
nasilja na podlagi spola

Moduli za krepitev zmogljivosti pedagoškega osebja

Delovanje za enakost

Prevpraševanje moškosti in vključevanje mladih pri odpravi nasilja na podlagi spola

Pogodba št.: 101049320 — CERV-2021-DAPHNE

Ta priročnik je nastal v okviru projekta "Delovanje za enakost", ki ga sofinancira Evropska komisija, CERV-2021-DAPHNE. Vsebina priročnika je izključna odgovornost avtorjev_ic in ne odraža stališč in mnenj Evropske unije. Niti Evropska unija niti organ, ki dodeljuje sredstva, ne moreta biti odgovorna zanjo.

Funded by
the European Union

Avtorice in avtorji:

Erika Bernacchi, Alba Elvira, Mojca Frelj, Antonio Raimondo di Grigoli, Živa Humer, Laura Parés Martín, Raffaella Pregliasco, Alexandra Muth, Elli Scambor, Alexia Shakos, Moritz Theuretzbacher in Lisa Wagner.

September 2022

To delo je zaščiteno z licenco Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License. Za informacijo o licenci lahko obiščete spletno stran: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/> ali pišete na Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

Koordinatorji projekta:

SRIT

Projektni partnerji:

Istituto
degli
Innocenti

Mirovni inštitut
Inštitut za sodobne družbene in politične študije
The Peace Institute
Institute for Contemporary Social and Political Studies

Sofinancira:

 Bundesministerium
Soziales, Gesundheit, Pflege
und Konsumentenschutz

Vsebina

Uvod	3
Modul 1: Spol in obdobje najstništva	1
Modul 2: Nasilje na podlagi spola in vloga moškosti	14
Modul 3: Preprečevanje nasilja na podlagi spola v šolskem okolju	36
Modul 4: Medvrstniški pristopi	56
Slovar izrazov	64

Uvod

V projektu »Delovanje za enakost – prevpraševanje moškosti in vključevanje mladih pri odpravi nasilja na podlagi spola« obravnavamo preprečevanje nasilja na podlagi spola z naslavljanjem hegemonih moškosti in vključevanjem mladih v enakost spolov. Projekt koordinira Fundació Surt (Katalonija, Španija). Projektni partnerji so: Mirovni inštitut (MI, Slovenija), Mediterranean Institute of Gender Studies (MIGS, Ciper), Istituto Degli Innocenti di Firenze (IDI, Italija) in Institute for Masculinity Research and Gender Studies (VMG, Avstrija). Projekt financira Evropska komisija, program CERV-2021-DAPHNE.

Cilj projekta je prevpraševanje tradicionalnih spolnih vlog in hegemonih moškosti ter vključevanje mladih kot vzornic¹ pri odpravi nasilja na podlagi spola. Naš cilj je tudi okrepiti moč mladih, zlasti deklet, za prepoznavo potencialnih tveganj, ki jih prinaša hegemonih moškost, in za pridobivanje samozvesti za zavrnitev zlorablajočih vedenj in odnosov.

S projektom bomo krepili izmenjavo izkušenj, razumevanja in sodelovanja med mladimi, da bodo skupaj prispevali k zdravim in pozitivnim odnosom. Z uporabo inovativnega in predhodno preizkušenega pristopa², temelječega na uporabi avdiovizualnih medijev in glasbe, in s krepitvijo zmogljivosti pedagoškega osebja se bomo spoprijeli z negativnimi spolnimi stereotipi in normami, ki zavirajo enakost spolov.

Kako uporabljamo ta priročnik

Pričujoči priročnik programa za krepitev zmogljivosti je namenjen delu z učitelji_cami in s pedagoškim osebjem. Vsebuje praktične smernice za poglobitev znanja, izmenjavo znanja in izkušenj, pridobitev novih izkušenj z uporabo metod v praksi in pridobitev orodij za delo z mladimi.

Program krepitve zmogljivosti sestavljajo 4 moduli, ki obravnavajo naslednje tematike:

- **Spol in obdobje najstništva**
- **Nasilje na podlagi spola in vloga moškosti**
- **Preprečevanje nasilja na podlagi spola v šolskem okolju**
- **Medvrstniški pristopi**

Vsak modul vsebuje osnovno in nadaljevalno različico s predlaganim časovnim okvirjem. Izvajamo jih lahko v živo ali nekoliko prirejene za izvedbo preko spleta.

¹ Za izražanje vključenosti vseh družbenih spolov v slovenskem jeziku se v zadnjih dvajsetih letih uveljavlja podčrtaj. Po podčrtaju navedemo le spremenjeni del besede, enako kot pri poševnici in vezaju. V skladu s temi smernicami v tem priročniku uporabljamo podčrtaj.

² Glej »Play it for Change« <http://playitforchange.org/>

Opomba:

Izvedba modulov, predstavljenih na naslednjih straneh, zahteva sodelovanje izkušenih izvajalcev_k usposabljanj, ki so politično ozaveščeni in občutljivi na spol ter razmerja moči. Izvajalci_ke se morajo zavedati lastnih prepričanj in pristranskosti, morajo se znati distancirati od njih ter se osredotočiti na skupino in njeno dinamiko. Poglobljeno in celostno morajo poznati poučevanje o nasilju, zlasti kar zadeva konceptov spola in moškosti. Poleg tega je potrebno poznavanje aktualnih dokumentov, smernic EU in ZN za preprečevanje nasilja na podlagi spola.³

Program za krepitev zmogljivosti mora omogočati čim varnejšo izvedbo za vse udeležence_ke. Priporočljivo je, da se z udeleženci_kami sporazumemo glede osnovnih pravil in vzpostavimo tako imenovani prostor poguma (Arao in Clemens, 2013), kjer se lahko odprto pogovarjajo o pomembnih in čustveno zahtevnih vprašanjih. Za izpolnitev teh zahtev mora biti udeležba v programu prostovoljna. Nihče v skupini se ne sme čutiti prisiljenega k razpravljanju o vprašanjih, kot je nasilje na podlagi spola. Nekatere študije primerov in metode lahko sprožijo reakcije udeleženk_cev. Zato se je ob zaključku vsake metode oz. vaje potrebno o njej vedno pogovoriti v skupini. Odgovornost izvajalca_ke je, da s tem seznani skupino.

³ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-based-violence/ending-gender-based-violence_en

Modul 1: Spol in obdobje najstništva

Modul 1
Spol in obdobje najstništva
Teme
Tema 1: Predstavitev pojmov biološki/družbeni spol in spolni stereotipi. Tema 2: Uvod v koncept in norme moškosti. Tema 3: Kako obravnavati moškosti z intersekcionalne perspektive? Tema 4: Uporaba popularne kulture (glasba in avdiovizualni mediji) za razumevanje konstrukcije konceptov skrbnih in v enakost usmerjenih moškosti.
Cilj & pedagoški namen
• Predstaviti in reflektirati pomen konceptov biološki/družbeni spol in spolni stereotipi. • Razmisliti o moškosti kot spolni kategoriji skozi kritične študije moških in moškosti. • Razmisliti o razmerju med telesom, čustvi in hegemono moškostjo. • Predstaviti koncept intersekcionalnosti v reprezentaciji modelov moškosti v najstništvu. • Predlagati teoretična in metodološka orodja za podporo učiteljem_icam pri delu z mladimi.
Pričakovani učni rezultati
• Udeleženci_ke bodo spoznali koncepte biološki/družbeni spol in spolni stereotipi. • Udeleženci_ke bodo spoznali koncept različnih moškosti na teoretični in praktični ravni. • Udeleženci_ke bodo pridobili kritične kompetence za dekonstrukcijo modelov hegemonne moškosti z intersekcionalnim pristopom. • Udeleženci_ke bodo usposobljeni za uporabo popularnih medijev za delo z mladimi na področju spolnih stereotipov in moškosti.
Priprava & pedagoški pripomočki
• Stoli v krogu. • Projektor in prenosnik. • Pisala in papir. • Tabla z listi in markerji. • Ena majhna žoga.

Za spletno izvedbo: Priporoča se diaproyekcija in orodje za spletno glasovanje.

Opis po korakih (osnovna različica)

Uvod (skupaj 15 min)

Namen prvega modula je usposobiti učitelje_ice in pedagoško osebje za teoretični in metodološki vidik dela z mladimi na področju razmerja med moškostjo, telesom in čustvi.

- Tema 1: Predstavitev konceptov biološkega/družbenega spola in spolni stereotipi
- Tema 2: Uvod v koncept in norme moškosti
- Tema 3: Kako obravnavati moškosti z intersekcionalne perspektive?
- Tema 4: Uporaba popularne kulture (glasba in avdiovizualni mediji) za razumevanje konstrukcije konceptov skrbnih in v enakost usmerjenih moškosti.

Metoda 1.1 Sadno (zelenjavno) ime (10 min)

To metodo uporabimo na začetku, da se udeleženci_ke predstavijo drug drugemu. Opis metode je v razdelku »Podroben opis metod«.

Tema 1: Predstavitev konceptov biološki spol/družbeni spol in spolni stereotipi (20 min)

Simone de Beauvoir, francoska teoretičarka in filozofinja, je v svojem znamenitem delu 'Drugi spol' (1949) zapisala: »Ženska se ne rodi kot ženska: ženska to postane.« S tem je želela poudariti, da se ženskosti in če dodamo, prav tako se tudi moškosti šele naučimo z življenjem v družini, v družbi, skozi procese socializacije, vzgoje, izobraževanja, prek medijev, politike, ki sporočajo pomene in podobe ter pričakovanja o spolih in spolnih vlogah.

V angleškem jeziku sta uveljavljena dva pojma, in sicer **sex** in **gender**. S pojmom sex je opredeljen **biološki spol**, ki ga razumemo kot »biološke in fiziološke lastnosti, ki opredeljujejo ljudi kot ženske ali moške« (EIGE). Pojem gender pa se nanaša na **družbeni spol** in pomeni »družbene lastnosti in možnosti, povezane s tem, da je oseba ženska oziroma moški, in z odnosi med ženskami in moškimi ter dekleti in fanti ter odnosi med ženskami in odnosi med moškimi. Te lastnosti, možnosti in odnosi so družbeno konstruirani in naučeni v procesih socializacije. Odvisni so od konteksta in časa ter se spreminjajo. Družbeni spol določa, kaj se pričakuje, kaj je dovoljeno in cenjeno pri ženski ali moškem v danem kontekstu. V večini družb so med ženskami in moškimi razlike in neenakosti v dodeljenih odgovornostih, dejavnostih, ki se jih lotevajo, dostopu do sredstev in nadzoru nad njimi ter v možnostih odločanja. Družbeni spol je del širšega družbeno-kulturnega konteksta. Med druga pomembna merila za družbeno-kulturno analizo sodijo razred, rasa, stopnja revščine, etnična pripadnost in starost.« (EIGE).

Družbeni spol se nanaša na družbene, kulturne in politične norme in procese, ki sporočajo in določajo ženskam, moškim in nebinarnim osebam, kako naj živijo in delujejo. Kako biti ženska ali kako biti moški ali nebinarna oseba je podvrženo zgodovinskemu razvoju in spremembam, prav tako osebnemu razvoju (Könnecke, 2019).

S pojmom **nebinarna oseba** razumemo »vsako osebo, ki svojega spola ne zaznava kot izključno v

celoti ženskega ali moškega oz. se ne identificira znotraj binarnega spolnega sistema ženska-moški« (Transakcija).

Spol pomembno vpliva na možnosti in priložnosti v življenju posameznika_ice, možnosti izobraževanja, zaposlovanja, zasedanja položajev odločanja, itn. (npr. feminizirani in maskulinizirani poklici; spolna plačna vrzel, ipd.). Družbo sestavljajo zelo raznoliki posamezniki_ice v različnih položajih in v različnih kontekstih. Zato je potrebno razumeti spol kot kategorijo, ki vstopa v intersekcijo z drugimi družbenimi determinantami oz. osebnimi okoliščinami (razred, rasa, etnična, verska pripadnost, spolna usmerjenost, starost, itn.).

Pojem **enakosti spolov** se nanaša na enake možnosti vseh in ne zgolj na enake pravice na vseh področjih življenja (zasebna sfera, sfera politike, zaposlovanja). Ustava Republike Slovenije v 14. členu govori o tem, da so »v Sloveniji vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, invalidnost ali katerokoli drugo osebno okoliščino«.

V sodobnih družbah so **spolni stereotipi** še vedno pogosti. S spolnimi stereotipi razumemo posplošena pripisovanja določenih lastnosti spolov, ki temeljijo na posplošenih predstavah, npr. o ženskah ali moških kot dveh ločenih, družbenih skupinah.

Tipične moške in ženske stereotipe bi lahko opredelili takole:

	Moški	Ženske
Pripisane spretnosti	Ambicioznost, izvrševanje, vpliv, ukazovanje, nadzorovanje, moč	Diplomatičnost, komunikacija, timske sposobnosti, sposobnost iskanja soglasja, občutljivost
Pripisane lastnosti	Odločnost, razumskost, pripravljenost tvegati, zaprtost	Zadržanost, čustvenost, sočutnost, skrbnost
Pripisana sfera/področje	Javna sfera, delo z drugimi moškimi, vodstveni položaji, Tehnično in fizično zahtevni poklici	Zasebna sfera, družina, gospodinjstvo, otroci, skrbstveni poklici

Vir: Gärtner (2013).

Spolni stereotipi ne škodujejo le ženskam in dekletom, temveč tudi moškim in dečkom. Stereotipne podobe moškosti in ženskosti lahko na primer, moške in fante odvrčajo od aktivnega vključevanja v starševstvo ter oblikovanja intimnih, povezanih in skrbnih odnosov, ženske pa dodatno obremenijo s skrbstvenimi obveznostmi v sferi doma (Hrženjak in Humer, 2021).

V obdobju **socializacije** mladi ponotranjijo družbene podobe spolov, družbena pričakovanja o tem, kaj so sprejemljiva vedenja in lastnosti spolov. Družine (vrednote, vloge, prakse), vzgojno – izobraževalne institucije (vrtec, šola), množični mediji, kultura, umetnost in politika sporočajo, kaj

so pričakovane družbene vloge spolov, spolne norme in delovanja. Zlasti v **pozmem otroštvu in obdobju najstništva** so **družbeni pritiski** izraziti tako na dekleta kot na fante, da se vedejo, delujejo v skladu s **pričakovanimi spolnimi vlogami in spolnimi normami**, posledice pa so lahko tako za dekleta kot za fante škodljiva (npr. izgubljanje samozaupanja, zatiranje izražanja čustev, ipd.). V obdobju najstništva je vrstniška vloga izredno pomembna.

Ogled videa in razprava:

Mladi, ki tvegajo: moč vrstnikov: <https://www.youtube.com/watch?v=2Q4tIPEihAM>

Tema 2: Uvod v koncept in norme moškosti (25 min)

Teoretični vidik

Kritične študije moških in moškosti

Zgodovinsko so moški prevladovali v raziskovanju kot predmet proučevanja in kot raziskovalci, ki proučujejo druge, pa tudi kot tisti, ki so jih naslavljale akademske vede, znanost, religija in druga področja. Predstavljali so normo, kar pomeni, da so jih pojmovali kot nevtralne in spolno neoznačene. T.i. spolno nevtralnost moških in moškosti »razumemo kot specifično obliko ospoljene moči in način dominacije, saj se moškost s tem vzpostavlja kot normalnost, kot univerzalna norma in merilo, kot središče, v odnosu do katerega se merijo »drugi« spoli (Hrženjak, 2017: 9). Koncept spola in razmerij med spoli je bil obravnavan predvsem v povezavi z ženskami. Študije, osredotočene na moške, se v zahodnih družbah pojavijo v osemdesetih in devetdesetih letih 20. stoletja kot kritične študije moških in moškosti. Ta izraz predstavlja kritične pripovedi, opise in razlage moških in moškosti v različnih socialnih in družbenih kontekstih. Kritične študije moških in moškosti vidneje izpostavljajo moške in moškosti »kot objekte teorije in kritike« (Hearn & Howson, 2019: 19).

Moškosti, telo/telesa in čustva: Konstrukcija spola in seksualnosti je povezana z družbenimi praksami, ki jih utelešajo ljudje v svojih delovanjih. Družbeni svet izkušamo skozi telo. Telesa so akterji družbenosti in prakse. Omogočajo družbeno delovanje ter tako posredujejo družbene prakse in vplivajo nanje v danih situacijah (Connell, 1995).

Študije spola se pogosto osredotočajo le na stereotipe o ženskem telesu, umanjka pa kritična refleksija, da so tudi moška telesa izpostavljena teži dualnega in binarnega modela spola. Znanstveniki, ki proučujejo moškosti, na primer Kehler in Atkinson (2010), poudarjajo, da tudi moški (že od predadolescence naprej) doživljajo tesnobo zaradi nesimetričnega razmerja med njihovim »resničnim telesom« in »družbenimi pričakovanji o telesnosti«. To ustvarja občutek »marginaliziranosti« pri tistih moških, ki se ne prepoznajo znotraj simetričnega razmerja med »realnostjo in pričakovanji«.

Prav tako v študijah spolov umanjka raziskovanje čustvene razsežnosti iz perspektive moških. V fazi sokonstrukcije spolne identitete, fantje pogosto občutijo, da jih ta realnost duši in ne koristi njihovi moškosti oz. slabo vpliva nanjo.

Pimental (2007: 147) izpostavlja pogosto povezavo med nasilnim vedenjem fantov in procesom

zatiranja čustev ali »čustvenega odklopa«. Slednje od fantov zahteva ločitev od materinskega lika, ki je pojmovan kot 'šibek', zato da bi se približali očetovskemu liku, ki mu družba pripisuje »trdno moškost«. Zaradi norm moškosti in kulturnih kodov, ki jih te producirajo (t.i. 'boycode', fantovska koda vedenja), fantom ni dovoljeno vzpostavljati globokih razmerij z vrstniki_cami, čeprav si jih sami želijo (De Boise, 2015; Way, 2011). Raziskave s področja kritičnih študij moških in moškosti izpostavljajo povezanost telesa in čustev. Ker vzgoja v moškost posameznikovi telesnosti vsiljuje nenehno vajo v ravnodušnosti, seveda ni prostora za čustva, ki so pojmovana kot vzrok za »krhkost moškosti«. V vsakodnevnih situacijah so fantje, ki niso 'tipični fantje' po zunanjem izgledu, vedenju ali delovanju in ki niso del dominantne podobe moškosti, pogosto zasmehovani s strani sovrstnikov, pogosto tudi žrtve vrstniškega nasilja in včasih zasmehovani tudi s strani učiteljev_ic (Kassis et al. 2011).

V vzgojno-izobraževalnih programih, katerih cilj je tudi spodbujati učenje pluralnih modelov moškosti, ki presegajo hegemoni in patriarhalni model, je potrebno proučevati, kako fantje dojemajo razmerje med razsežnostjo telesa in čustvi. Preseči je potrebno to vrzel, zaradi katere so moška telesa prisilno disciplinirana brez čustev, čustva pa so pojmovana kot nekaj, kar slabi identiteto moških in so povezana predvsem z ženskami, ženskostjo.

Ogled videa in razprava: Onkraj moških in moškosti (15 minut)

Tema 3: Kako obravnavati moškosti z intersekcionalne perspektive? (skupaj 30 min)

Teoretični vidik (10 min)

Intersekcionalnost

Intersekcionalnost je koncept, ki so ga v devetdesetih letih razvile feministične avtorice za analizo in razumevanje kompleksnih neenakosti in diskriminacij. Intersekcionalnost ali medpresečnost se nanaša na kompleksne oblike neenakosti, kot so spolne neenakosti, rasizem, homofobija, abilizem in transfobija, ki ustvarjajo prekrivajočo se in medsebojno odvisno diskriminacijo in deprivilegiranost. Intersekcionalnost je koncept, ki opisuje skupek več osebnih okoliščin, na podlagi katerih so lahko osebe diskriminirane. Na primer, diskriminacija na podlagi spola lahko ženske prizadene na drugačne načine kot moške. Neenakost spolov se lahko poveča ali zmanjša v interakciji z drugimi dejavniki in osebnimi okoliščinami, kot so starost, razredna pripadnost, etnična pripadnost, rasna pripadnost, itn. Ženske višjega socialno-ekonomskega razreda so lahko manj diskriminirane zaradi svojega položaja v družbi v primerjavi z ženskami v socialno in ekonomsko ranljivejših položajih (Hrženjak in Jalušič, 2011).

Odbor ZN za odpravo diskriminacije žensk navaja: »Diskriminacija žensk na podlagi biološkega in družbenega spola je neločljivo povezana z drugimi dejavniki, ki vplivajo na ženske, kot so rasa, etnična pripadnost, religija ali versko prepričanje, zdravje, status, starost, razred, kasta ter spolna usmerjenost in spolna identiteta. Diskriminacija na podlagi biološkega ali družbenega spola lahko pripadnice teh skupin prizadene na drugačne načine kot prizadene moške«.

Organizacije, ki izvajajo preventivne dejavnosti za preprečevanje nasilja pogosto ne naslavljajo potreb mladih iz raznolikih skupin (Our Watch, 2021). Intersekcionalni pristop pa ne pomeni samo

zagotoviti, da bodo preventivne pobude ustrezale različnim mladim, temveč tudi prevprašuje razlike v privilegijih in dostopu do moči, ki vplivajo na vse člane_ice naših skupnosti. Z intersekcionalnostjo prepoznavamo in naslavljamo dinamiko moči, ki deluje na vseh ravneh družbe in vpliva na vsakogar. Pomaga nam razumeti, kako moč ustvarja in oblikuje različne izkušnje neenakosti in privilegiranosti.

V kontekstu preventivnega dela pri naslavljanju moškosti in vključevanju moških je intersekcionalnost ključna leča, ki nam pomaga razumeti in pripoznati, da imajo moški drugačen odnos do moči in neenakosti spolov, zato jih je potrebno nasloviti z drugačnimi pristopi. V praksi to vključuje, da se odprto pogovarjamo o privilegiranosti (vključno z našo lastno privilegiranostjo kot strokovnjakinj_ov), o seksizmu, rasizmu in drugih presečnih oblikah diskriminacije; da omogočamo skupnostne pristope z vključevanjem in svetovanjem; in zagotavljamo, da so preventivne dejavnosti kulturno relevantne in gradijo skupnost (Our Watch & the National Primary Prevention Hub, 2021).

Ogled videa: Kimberlé Crenshaw: What is Intersectionality?:

<https://www.youtube.com/watch?v=ViDtnfQ9FHc>

Metoda 1.2 Otrok je rojen (20 minut)

Metoda odpira prostor za refleksijo o intersekcionalnosti družbenih kategorij, diskriminaciji in (ne)enakosti. Opis metode je v razdelku »Podroben opis metod«.

Tema 4: Uporaba popularne kulture (glasba in avdiovizualni mediji) za razumevanje konstrukcije sodobnih modelov moškosti (skupaj 30 min)

Popularna kultura in reprezentacija moškosti (5 min)

Mediji igrajo ključno vlogo pri konstrukciji spolnih identitet, zlasti v adolescenci. Z leti so televizija, romani v stripu in video igrice nedvomno prispevali k stereotipni reprezentaciji moškosti, ko so moške skoraj vedno pozicionirali v javnem prostoru kot »moškega-junaka« (Whithead, 2002).

Ko sta Milestone in Mayer (2012) raziskovala reprezentacije moškosti v popularni kulturi, sta prepoznala tri tipe moških, in sicer: »tradicionalnega moškega« (v medijskih reprezentacijah v obdobju med štiridesetimi in sedemdesetimi leti 20. stoletja); »novega moškega« (od osemdesetih let 20. stoletja naprej) in »novega fanta« (generacija devetdesetih let 20. stoletja).

Slednji model reprezentacije moškosti povsem uteleša idejo toksične moškosti, utemeljene na nasilju, alkoholu, seksizmu in homofobiji. Ta model je umeščen v družbenokulturni scenarij, za katerega je značilna razprava o »krizi moškosti«, ki jo teorizirajo protifeministična gibanja, ki opazajo, kako je moškost podrejena novim feminističnim identitetam. Reprezentacije »novega fanta« so tako utelešale model nasilne moškosti s ciljem prilastiti si privilegije, ki jih imajo 'močne' ženske. Čeprav je popularna kultura ponudila razmislek o tem, da so spolni imaginariji stereotipizirani, binarni in ponujajo nerealne zglede moškosti, je hkrati prispevala tudi primere, ki prinašajo nove imaginarije, povezane z nestereotipnimi spolnimi (in maskulinimi) identitetami, kot so denimo nadaljevanke oz. romani v stripu na Netflixu, izdajatelj, kot so »Bao Publishing«, ki

presejajo model moškosti z reprezentacijami teles, ki se ne skladajo s spolom, ali s poudarjanjem čustvene razsežnosti pri fantih.

Pomembno je poudariti tudi, da lahko sklicevanje na popularno glasbo in avdiovizualne medije (Hawkins, 2017; Fosbraery, Puckey, 2021; Hansen, 2022) v polju izobraževanja in usposabljanja (zlasti mladih) predstavlja pomembne pedagoške in izobraževalne pristope v komunikaciji s fanti z namenom, da razmišljajo o reprezentaciji sveta. Ločimo dve kategoriji opredeljevanja in pojmovanja popularne kulture:

1. Popularna kultura kot orodje za krepitev ideologij; prve, ki so opazile ta vidik, so bile feministične teoretičarke, ki so izpostavile, kako so množični proizvodi prispevali k ustvarjanju ideologij, ki so zatiralske do žensk.
2. Popularna kultura kot orodje za dekonstrukcijo zatiralskega potenciala, ki ga vsiljujejo družbena pričakovanja, spolne norme in vloge. V tem kontekstu bomo pri obravnavi moškosti razmišljali o tej drugi usmeritvi.

Ogled in analiza glasbenih videospotov (20 min)

Cilj je spodbuditi sposobnost oblikovanja kritičnega pristopa za delo z mladimi pri učiteljih_cah s pomočjo uporabe popularne kulture in obravnave družbene konstrukcije hegemonne moškosti v razmerju do telesa in čustev.

Učitelji_ce bodo pridobili osnovno znanje o tem, kako dekonstruirati koncept hegemonne moškosti s pomočjo kulturnih proizvodov, ki jih uporabljajo mladi (glej "Podroben opis metod").

Povratna informacija & zaključek (10 min)

Metoda 1.3 Želim si ... Želiš si (10 min)

Cilj te metode je omogočiti razmislek po zaključku tega modula (glej »Podroben opis metod«).

Podroben opis metod

Metoda 1.1 Sadno (zelenjavno) ime (10 min)

1. Na začetnico svojega imena si izmislite neko sadje (ali zelenjavo, če se sadja ne spomnite) in se predstavite ostalim v razredu. Za primer: Sem M - Melona.
2. Izvajalec_ka delavnice stisne dlan v pest, da zgleda kot mikrofona. In s tem hodi po razredu. Pomembno je, da izvajalec_ka koga nehote ne izpusti, ker se lahko počuti izključen. Če se kdo ne spomni sadja (ali zelenjave ali začimbe), se k razmisleku povabi še ostale in se spodbuja medsebojno sodelovanje.

Na koncu izvajalec_ka povzame, da ime in priimek zelo veliko pove o izvoru in drugih informacijah o osebi. Prav tako ime večinoma pove, katerega biološkega spola smo – a ne vedno (npr. Saša, Vanja) ... Včasih ime veliko pove o etničnem izvoru osebe. Predvsem pa samo ime ne izraža počutja oziroma družbenega spola (trans-osebe itd.). Na ta način lahko (začasno) ustvarimo

prostor enakosti za vse (ne glede na to, kdo od kod prihaja, katerega spola je kdo, ipd.). Izvajalec_ka komentira tudi medsebojno sodelovanje v smislu, da skupaj zmoremo več.

Method 1.2 Otrok je rojen (20 min)

Metoda omogoča razumevanje, da je spol ena od družbenih kategorij, ki je v presečišču z drugimi družbenimi kategorijami (razred, etnična pripadnost, oviranost, itd.). Poleg tega metoda ponuja kritično refleksijo kategorij spola, razreda, etnične pripadnosti, spolne usmerjenosti, itd. kot dejavnikov razlikovanja in diskriminacije ter omogoča prepoznavanje presečišča družbenih kategorij v vsakdanjih situacijah.

Pred začetkom izvajalec_ka pripravi dvakrat toliko kartic, kot je udeležencev_k delavnice. Na kartici so različne kategorije in osebne okoliščine (npr. deček/deklica, otrok/samohranilca/otrok z dvema staršema, zdrav otrok/otrok s posebnimi potrebami, otrok iz prevladujoče etnične skupine/otrok iz etnične manjšine, ...). Na kartici je samo ena kategorija/osebna okoliščina.

Vsak udeleženec_ka dobi dve kartici.

Izvajalec_ka pozove sodelujoče, ki sedijo v krogu, naj si zamislijo, da bodo postali starši in naj razmislijo, kaj bi si v prihodnosti želeli za otroka (priložnosti in možnosti).

Vsak udeleženec_ka dobi dve naključno izbrani kartici. Izvajalec_ka pozove sodelujoče, da prinesejo svoje kartice in jih položijo na tablo ali k »uspešnemu« ali k »manj uspešnemu« otroku, in skupini pojasnijo svojo odločitev. Potem pozove udeleženca_ka, ki ima nasprotno kartico, da uvrsti kartico na tablo z listi in skupini pojasni svojo odločitev. Postopek se ponovi dokler niso vse kartice na tabli z listi (v dveh stolpcih »uspešen« in »manj uspešen otrok«). Preberemo vse kategorije in osebne okoliščine obeh, »uspešnega« in »manj uspešnega« otroka, čemur sledi razprava.

Vprašanja za razpravo: Kaj naredi osebo manj ali bolj uspešno? Zakaj so nekatere kategorije oz. osebne okoliščine opisane kot "zmagovalke", druge pa kot "poraženke"?

Kakšno je razmerje med družbenimi kategorijami ter enakostjo in diskriminacijo? Kakšne so povezave z nasiljem? Kakšne so povezave z vsakdanjimi izkušnjami?

Kartice se ustrezno prilagodi glede na skupino sodelujočih (če so to otroci in mladi, potem se pripravi kartice, ki opisujejo prijatelje_ice).

Najbolj ustrezna velikost skupine – za izvedbo te metode - je okrog 15 udeležencev_k. To metodo se lahko uporabi kot uvodno pri predstavitvi družbenih kategorij (spol, razred, etnične pripadnosti itd.), za ozaveščanje udeležencev_k o samoumevnih vprašanjih, ki temeljijo na stereotipih in predsodkih.

Vloga izvajalca_ke je ključna, dobro mora biti seznanjen_a s temo diskriminacije, (ne)enakosti, rasizma, ksenofobije itd. To je pomembno zlasti v zadnjem delu, ko poteka razprava, da ne bi prišlo do reproduciranja stereotipov in predsodkov, temveč do analize in razmišljanja o družbenih kategorijah in njihovi intersekciji.

Vir: Priročnik za usposabljanje o enakosti spolov Oxfam (Suzzane Williams z Janet Seed in Adelino Mwau; Oxfam UK in Irska, 1994) s prilagoditvami projektne skupine *Delovanje za enakost*.

Metoda 1.3 Želim si... želiš si... (10 min)

Za izvedbo je potrebno imeti majhno žogo (ali podoben rekvizit) za metanje sodelujočim v krogu.

1. Skupina se postavi v širok krog.
2. Prva oseba v krogu izrazi željo, ki je povezana s temo delavnice. Žogo vrže naslednji (katerikoli osebi) osebi v krogu, ki nadaljuje z željo.
3. Naslednja oseba v krogu izrazi željo, ki je lahko povezana s temo delavnice. Žogo vrže tretji osebi v krogu, ki nadaljuje z željo.
4. Metanje žoge in izražanje želja se nadaljuje do zadnje osebe v skupini ali krogu ali dokler izvajalec_ka ne zaključi.

Vir: Fundacija Ridgewood s prilagoditvami projektne skupine *Delovanje za enakost*.

Nadaljevalna izvedba: dodatne vsebine in metode

Tema 3: Kako obravnavati moškosti z intersekcionalne perspektive?

Metoda 1.4 Cvet moči (60 min)

Cvet moči ponazarja naše družbene identitete in načine, na katere v družbi doživljamo prepletanje moči, privilegijev in zatiranja. Vsak cvetni listič predstavlja kategorijo naše družbene identitete (na primer spol, raso in razred).

Vsak cvetni listič vsebuje notranji in zunanji del. Zunanji del predstavlja dominantno (privilegirano) identiteto. Notranji cvetni listič predstavlja nedominantno (marginalizirano) identiteto znotraj kategorije.

Opomba: Udeležence_ke seznajte, da je cvet namenjen le njihovi uporabi.

Za začetek vaje udeležence_ke povabite, naj preučijo vsak cvetni listič in se odločijo, katere so po njihovem mnenju (ne)prevladujoče identitete v sodobni družbi. Pri cvetnem lističu z oznako »invalidnost« se lahko na primer odločijo, da zunanji (privilegirani) del cvetnega lističa predstavlja identiteto neinvalidov_k. V skladu s tem se lahko odločijo, da notranji del cvetnega lista (marginalizirani) predstavlja identiteto invalida_ke.

Nato udeležence_ke povabite, da razmislijo o tem, kako se osebno identificirajo. Če se v zgornjem primeru identificirajo kot neinvalidi_ke, lahko svojo nalepko namestijo na zunanji del cvetnega lističa. Če se opredeljujejo kot invalidi_ke, nalepko namestijo na notranji del cvetnega lista.

Družbene identitete se pogosto pojmujejo kot binarne, vendar niso. Obstaja vmesni del, ki ga predstavlja črta med notranjim in zunanjim cvetnim lističem. Sodelujoči_e lahko na to črto

postavijo svojo nalepko. Morda imajo, na primer, epizodično ali »nevidno« invalidnost in menijo, da je to bolje predstavljeno z nalepko na črti med »invalidi_ke« in »neinvalidi_ke«.

Da bi sodelujoči_e izpolnili cvet v skladu s svojimi družbenimi identitetami, lahko nalepke namestijo na (1) notranji cvetni list, (2) zunanji cvetni list ali (3) na črto med obema cvetnima listoma. Na voljo je tudi prazno besedilno polje, v katerega lahko dodajo manjkajočo družbeno identiteto, ki se nanaša nanje.

Cilj te metode je osvetliti, kako doživljamo moč, privilegije in zatiranje na številne in prepletajoče se načine. Nekdo lahko v nekaterih pogledih doživlja marginalizacijo, v drugih pa moč in privilegije. Pomembno je, da nobene od teh identitet ne moremo ločiti ene od druge ali nanesti ene na drugo - doživljamo jih kot vzajemno konstitutivne (veliko različnih delov tvori eno celoto).

Vprašanja za razpravo:

- Zakaj moramo kot pedagoški delavci_ke razmišljati o moči in privilegijih?
- Koliko vaših cvetnih lističev se razlikuje od prevladujočega cvetnega lističa?
- Ali se privilegiranost/zatiranost katerega od vaših cvetnih lističev spreminja glede na kontekst?
- Katere cvetne lističe je mogoče spremeniti in katerih ne?
- Ali ta dejavnost osvetljuje vaše življenjske izkušnje s privilegiji ali marginalizacijo?
- Kako vaš cvet moči vpliva na vaše delo?
- Zakaj je pri delu z mladimi na področju preprečevanja nasilja na podlagi spola koristno razmišljati o družbenem položaju, privilegijih in zatiranju?

Vir: https://buildingcompetence.ca/workshop/power_flower/

Viri & dodatna literatura:

- Benson P., Chik A., (2014). *Popular Culture, Pedagogy and Teacher Education*. London – New York: Routledge.
- Beucker B., Schmidt McDavid K. (2021). *Digital Storytelling, Black Masculinity, and Contenting with Racial Capitalism*. In B.J. Guzzetti. *Gender, Cultures and Literacies. Understanding Intersecting Identities*. London- New York: Routledge, pp. 76-90.
- Connell, Raewyn (1995). *Masculinities*. Berkeley: University of California Press.
- DeBoise S. (2015). *Men, Masculinity, and Emotions*. New York: Palgrave Macmillan.
- Fosbraery G., Puckey N. (2021). *Misogyny, Toxic Masculinity and Heteronormativity in Post-2000 Popular Music*. New York: Palgrave Macmillan.
- Gärtner, M. (2013). Entstehung von Geschlechterstereotypen. Vortrag auf der Ersten Gleichstellungskonferenz der Berliner Finanzämter am 05.11.2013: „Stereotype Rollenbilder im Wandel“, unveröffentlichte Präsentation.
- Hansen K. A. (2022). *Pop Masculinities. The Politics of Gender in Twenty-First Century Popular Music*. Oxford (UK): Oxford University Press.
- Heilman B., Barker G., Harrison A. (2017). *The Man Box: A Study on Being a Young Man in the US, UK, and Mexico*. Washington D.C.: Promundo. Dostopno prek: <https://promundoglobal.org/wp-content/uploads/2017/03/TheManBox-Full-EN-Final-29.03.2017-POSTPRINT.v3-web.pdf>.
- Hickey A. (2015). *The Pedagogies of Cultural studies*. London - New York: Routledge.
- Howkins S. (2017). *The Routledge Research Companion to Popular Music and Gender*. New York: Routledge.
- Hrženjak, M. (2017). Kritične študije moških in moškosti: konteksti, koncepti in aplikacije. Časopis za kritiko znanosti, št. 267: 9-21.
- Hrženjak, M. Jalušič, V. (2011). Vrata niso baš odprta (treba da jih gurneš, pa da se odvaraju). Perspektiva v reševanju kompleksnih neenakosti. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Hrženjak. M., Humer, Ž. (2021). Moškosti in skrbstveno delo: Analiza potreb po spolno občutljivem izobraževanju v predšolski vzgoji. Nacionalno poročilo projekta Predšolska vzgoja in vloga moškosti (Ecarom) – Slovenia. Ljubljana: Mirovni inštitut. Dostopno prek: <https://www.mirovni-institut.si/wp-content/uploads/2021/03/Moskosti-in-skrb-analiza-potreb-o-spolno-obcutljivi-predsolski-vzgoji.pdf>
- Kassis, W., Bohne, S., Scambor, E., Scambor, C., Mittischeck, L., Busche, M., Puchert, R., Romero, A., Abril, P., Hrženjak, M. Humer, Ž. (2011). STAMINA – Identifikacija dejavnikov razvoja nasilnega vedenja pri mladostnikih iz družin, ki doživljajo nasilje 2009 – 2011. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Kehler M., Atkinson M. (2010). *The Boys' Bodies. Speaking the Unspoken*. New York: Peter Lang.

Könnecke, B., Holtermann, D., Scambor, E., Bernacchi, E., Lamedica, F., Biemmi, I., Farsi, I., Russmann, J., Gärtner, M., Hrženjak, M., Janskauskaitė, M., Frelih, M., Dimova, R., Kmetova, T., Pilinkaite Sotirovic, V., Markohf, Y., Humer, Ž. (2019). Fantje v skrbstvenih poklicih. Opolnomočenje fantov za izbiro skrbstvenih poklicev. Dostopno prek: https://www.mirovni-institut.si/wp-content/uploads/2017/10/boys-in-care_prirocnik_SLO.pdf

Milestone K., Mayer A. (2012). *Gender and Popular Culture*. Cambridge (UK), Polity Press.

Our Watch & the National Primary Prevention Hub, 2021. Dostopno prek: <https://www.ourwatch.org.au/national-primary-prevention-hub/>

Pimental A. (2007). *Supporting Boys' Resilience: A Dialogue with Researchers, Practitioners, and the Media*. In A E. Ginsberg, M. Gasman. *Gender and educational Philanthropy: New Perspective on Funding, Collaboration, and Assessment*. New York: Palgrave Macmillan, pp. 133-156

Way N. (2011). *Deep secrets. Boys' Friendships and the Crisis of Connection*. Cambridge (MA): Harvard University Press.

Wannawalker A. (2011). *Mediated Boyhood. Boys, Teens, and Young Men in Popular Media and Culture*. New York: Peter Lang.

Whitehead, S. M. (2002) *Men and Masculinities: Key Themes and New Directions*, New York:Wiley.

Videi:

Powell K., Porter T. *Decoding the Man Box*: <https://www.youtube.com/watch?v=HZLeNfeLQdg>

NextGenMen. *Deconstructing the Man Box*: <https://www.nextgenmen.ca/blog/deconstructing-the-man-box>

Métis Settlements, *Life Skills Journey*: <https://www.ualberta.ca/community-university-partnership/research/metis-settlement-youth-life-skills/digital-storytelling-guidebook.pdf>

Onkraj moških in moškosti: <https://365.rtv slo.si/arhiv/tuji-dokumentarni-filmi-in-oddaje/174803265>

Kimberlé Crenshaw: What is Intersectionality?: <https://www.youtube.com/watch?v=ViDtnfQ9FHc>

Mladi, ki tvegajo: moč vrstnikov: <https://www.youtube.com/watch?v=2Q4tIPEihAM>

Modul 2: Nasilje na podlagi spola in vloga moškosti

Modul 2
Nasilje na podlagi spola in vloga moškosti
Teme
Tema 1: Kaj je nasilje na podlagi spola? Povezanost s spolnimi stereotipi in vlogami ter (ne)enakostjo spolov. Tema 2: Kako se kaže nasilje na podlagi spola in kako vpliva na mlade - vrste in scenariji. Tema 3: Uvod v razumevanje prednosti skrbnih moškosti v boju proti nasilju na podlagi spola.
Cilj & pedagoški namen
• Predstaviti pomen ter različne vrste in scenarije nasilja na podlagi spola. • Razpravljati o vplivu nasilja na podlagi spola na tiste, ki so mu bili izpostavljeni, in na družbo kot celoto. • Ustvarjati prostor za razumevanje prednosti skrbnih moškosti, omogočati globlje razprave o tem, kako bi spodbujali oz. razvijali te spretnosti. • Ozaveščati o tem, da je potrebno fante vključevati v preprečevanje in boj proti nasilju na podlagi spola.
Pričakovani učni rezultati
• Učitelji_ce bodo bolje razumele nasilje na podlagi spola in njegove različne vrste in scenarije s poudarkom na mladih. • Učitelji_ce se bodo seznanile s prednostmi spodbujanja skrbnih moškosti in vključevanja fantov v preprečevanje nasilja na podlagi spola.
Priprava & pedagoški pripomočki
• Stoli v krogu. • Projektor in prenosnik. • Izročki: Študije primerov. • Predstavitev z diaprojekcijo. • Tabla z listi in markerji. • Pisala in papir. <u>Za spletno izvedbo:</u> Priporočamo diaprojekcijo in orodje za spletno glasovanje.

Opis po korakih (osnovna različica)

Uvod (skupaj 15 min)

Predstavite vsebino tega modula udeležencem_kam.

- Tema 1: Kaj je nasilje na podlagi spola? Povezanost s spolnimi stereotipi in vlogami ter (ne)enakostjo spolov.
- Tema 2: Kako se kaže nasilje na podlagi spola in kako vpliva na mlade - vrste in scenariji.
- Tema 3: Uvod v razumevanje prednosti skrbnih moškosti v boju proti nasilju na podlagi spola.

Metoda 2.1 Spoznajmo se (10 min)

To metodo lahko uporabimo, da se udeleženci_ke bolje spoznajo med seboj in se hkrati seznaniijo z obravnavano temo (glej »Podroben opis metod«).

Tema 1: Kaj je nasilje na podlagi spola: povezanost s spolnimi stereotipi in vlogami ter (ne)enakostjo spolov (skupaj 50 min)

Teoretični vidik (20 min)

Kaj je nasilje na podlagi spola:

Nasilje na podlagi spola je nasilje, povzročeno osebi ali skupini ljudi zaradi njihovega biološkega spola, družbenega spola ali spolne usmerjenosti in/ali spolne identitete (WHO, 2019). Nasilje na podlagi spola je kršitev človekovih pravic in oblika diskriminacije žensk, deklet in drugih spolov. Nasilje na podlagi spola nesorazmerno bolj prizadene mlade ženske in dekleta že od rane mladosti naprej in vpliva nanje vse življenje.

Medosebno nasilje in njegova povezava s spolom sta kompleksni teoretični vprašanji. Razprave se pogosto zaustavijo in zapletejo ob konceptualnih problemih in problemih z opredelitvami pojmov. Ko gre za moške in nasilje na podlagi spola, je zmeda lahko še toliko večja, zato je potrebno najprej opredeliti posamezne pojme.

Svetovna zdravstvena organizacija je nasilje opredelila kot "namerno uporabo fizične sile ali moči ali grožnje proti sebi, drugi osebi, skupini ali skupnosti, ki ima za posledico ali je zelo verjetno, da bo imela za posledico poškodbo, smrt, psihološko škodo, slab razvoj ali prikrajšanje." Nadalje je Svetovna zdravstvena organizacija opredelila kolektivno nasilje, nasilje usmerjeno do sebe in medosebno nasilje (Krug et al., 2002). Ta klasifikacija je uporabna za razpravo o spolu in nasilju, ker nasilje v javni sferi prizadene moške, ženske in druge spole drugače kot nasilje v zasebni in družinski sferi. V obeh sferah večino nasilnih dejanj povzročijo moški.

Tradicionalno feministično razumevanje nasilja izpostavlja dejstvo, da številne ženske doživljajo nasilje s strani moških, zlasti (vendar ne izključno) v svojem domu. Izraz **nasilje nad ženskami** se nanaša na to konstelacijo nasilja, kjer je moški storilec, ženska pa žrtev ter ki vključuje vprašanja moči in nadzora moških nad ženskami. V tem pomenu se pogosto uporablja izraz

intimnopersnersko nasilje. To posebno konotacijo moramo imeti v mislih zato, ker bi zgolj s terminološkega vidika nasilje nad ženskami lahko vključevalo tudi žensko kot povzročiteljico (ne glede na dejstvo, da večino nasilja nad ženskami povzročijo moški), intimnopersnersko nasilje pa bi lahko vključevalo kakršno koli konstelacijo spola storilca_ke in žrtve, ki sta v intimnem razmerju.

Izraz nasilje na podlagi spola ima širok pomen. Po Hagemann-White (2008) nasilje na podlagi spola vključuje »...vsako nasilje nad fizično ali duševno integriteto osebe, ki je povezano s spolom žrtve in storilca in ki ga povzroči strukturno močnejša oseba, ki izrablja razmerje moči« (Hagemann-White, 2008: 8). Ta definicija je dovolj široka, da pokriva niz konstelacij nasilnih dejanj med različnimi spoli in znotraj posameznega spola. Nedvomno je ena najpogostejših oblik nasilja na podlagi spola nasilje moških nad partnericami (intimnopersnersko nasilje). Kar zadeva intimnopersnersko razmerje, je definicija nasilja na podlagi spola precej jasna, saj je ta tip nasilja tesno povezan s specifičnim razmerjem moči, v katerem moški ohranjajo, ponovno vzpostavljajo ali kažejo svojo moč in prevlado nad ženskami. Toda koncept nasilja na podlagi spola lahko pokriva tudi druge konstelacije žrtev in storilcev_k, povezane s spolom; take konstelacije je potrebno obravnavati in se o njih pogovarjati pogostejše kot doslej, da lahko: (a) vzpostavljamo zaveznitva med vsemi spoli proti nasilju; (b) delujemo proti antifeministični trditvi, da se raziskovanje, praksa in politika osredotočajo le na nasilje nad ženskami in zanikajo intimnopersnersko nasilje nad moškimi; (c) prepoznamo in izpostavimo potrebo po celostnih podpornih strukturah za vse žrtve nasilja. Ti vidiki so podrobneje ponazorjeni s tremi primeri: (a) moški kot žrtve nasilja moških v javnih prostorih in moške socializacije; (b) nasilje v heteroseksualnih razmerjih; (c) spolno nasilje nad fanti.

Po vsem svetu je **skoraj ena ženska od treh ali 30% žensk** doživela fizično in/ali spolno nasilje, ki ga je povzročil intimni partner ali kdo drug. Države z visoko stopnjo nasilja na podlagi spola nad ženskami in dekleti zaznavajo tudi visoko stopnjo nasilja na podlagi spola nad nenormativnimi seksualnimi in spolnimi identitetami. Stopnja prevalence fizičnega nasilja je med 6% in 25% pri LGBTQIA+ osebah in med 11,8% in 68,2% pri transspolnih osebah (O'Malley et al, 2018). Skoraj polovica sodelujočih v anketi EU o LGBTQIA+ je odgovorila, da so doživeli diskriminacijo ali nadlegovanje zaradi svoje spolne usmerjenosti (Evropska unija, 2013).

Nasilje na podlagi spola lahko negativno vpliva na fizično, duševno, spolno in reproduktivno zdravje žrtev in lahko poveča tveganje za HIV (WHO, 2021).

Vzroki za nasilje na podlagi spola:

Po navedbah Sveta Evrope nasilja na podlagi spola ne povzroča en sam dejavnik. V jedru problema je več medsebojno povezanih dejavnikov. Razvrstimo jih lahko v štiri kategorije: kulturne, pravne, ekonomske in politične.

Nasilje na podlagi spola in neenakost spolov

Temeljni vzrok in posledica nasilja na podlagi spola je neenakost spolov. To je pripoznano v mednarodnem pravu, ki navaja, da je nasilje nad ženskami posledica zgodovinsko neenakih razmerij moči med ženskami in moškimi. To je pripeljalo do podrejenega položaja žensk v javni in zasebni sferi, kar prispeva k temu, da je nasilje nad ženskami postalo sprejemljivo (UN Declaration on the Elimination of Violence Against Women, 1993; Svet Evrope, 2011).

Spolne vloge in stereotipi

Škodljivi odnosi, percepcije in stereotipi o vlogah in vedenju, ki jih družba pričakuje od žensk in moških, vplivajo na perpetuiranje nasilja na podlagi spola in neenakosti spolov. Nasilje na podlagi

spola je povezano s škodljivimi **hegemonimi moškostmi**, ki spodbujajo mizogine in homofobne spolne norme in odnose, vedenja in stereotipe, kot so, da morajo biti moški močni, nepopustljivi in imeti nadzor nad ženskami in njihovimi telesi, da morajo biti heteroseksualni in spolno dominantni (Jewkes et al., 2015). Škodljivost hegemonih moškosti je v tem, da spodbujajo tudi neenaka razmerja moči, v katerih fantje uveljavljajo moč in nadzor, vključno z uporabo nasilja, nad drugimi vrstniki, ki jih imajo za šibkejšje, zlasti nad dekleti, pa tudi nad nenormativnimi spolnimi identitetami (UN Women, 2020).

Patriarhat in patriarhalne strukture oblasti in razmerij – kaj pomeni živeti v patriarhalni družbi?

Nasilje na podlagi spola, neenakost spolov in hegemonie moškosti so sestavni elementi **patriarhalnih družb**. V družbah, kjer dominirajo moški, so institucije in pozicije moči večinoma v rokah moških; to pomeni, da pomembne odločitve, ki zadevajo naše družbe in življenja, sprejemajo moški in da te odločitve služijo temu, da ohranjajo obstoječe privilegije in ugodnosti moških, pa tudi premoč in nadzor nad ženskami in drugimi nenormativnimi spolnimi identitetami (Gear Handbook, 2015).

Značilno za patriarhalne strukture oblasti je, da v njih moški zasedajo bolj plačane vodstvene položaje; da moški zasedajo politične funkcije; zanje je značilna plačna vrzel med spoloma; značilna je tudi spolna segregacija pri zaposlovanju. Za patriarhalne družbe in strukture oblasti so značilne hierarhije, ki ne temeljijo samo na biološkem in družbenem spolu, temveč tudi na razredu, ekonomskem položaju, rasi in etnični pripadnosti, spolni usmerjenosti in/ali religiji. Tako imajo določene skupine podrejeni položaj, vključno z določenimi skupinami moških in fantov (npr. LGBTQIA+).

Te hierarhije pomenijo, da je potrebno maskulinizirano oblast in nadzor nenehno ščititi in vzdrževati; tako so za patriarhalne družbe značilni grožnje z nasiljem ali uporaba nasilja ter splošno razširjena diskriminacija kot instrumenti moči, nadzora in prevlade nad drugimi, podrejenimi skupinami (Gear Handbook, 2015).

Seksizem

Zajema spolno nadlegovanje, seksistični/mizogini jezik, seksistični odnos, vedenje in stereotipe, ki imajo za posledico izključevanje, poniževanje in povzročanje škode dekletom in drugim, nenormativnim spolnim identitetam. Seksistični odnos, vedenje in stereotipi reproducirajo in krepijo normativne spolne vloge in vedenja, s čimer prispevajo k naturalizaciji spolnih neenakosti in k nasilju na podlagi spola. V šolah, ki so med najpomembnejšimi akterji socializacije mladih, je seksizem normaliziran (National Education Union in UK Feminista, 2017) in ustvarja prostor sovraštva in izključevanja deklet in drugih nenormativnih spolnih identitet.

Odraščanje – povezava med moškostjo in nasiljem:

V današnjem spolnem redu ima nasilno vedenje dve osrednji funkciji: nasilje nad ženskami je osrednja strategija za utrjevanje dominantnosti moških ter podrejenosti žensk in drugih spolov; nasilje nad drugimi moškimi je osrednji mehanizem za vzpostavljanje hierarhičnega reda med moškimi (npr. podrejanje istospolnih moških; Connell, 2012). Tako lahko imamo nagnjenost k nasilnemu vedenju za bistveni element dominantnih moškosti, ki omogoča podrejanje drugih. V nadaljevanju želimo osvetliti vzorce socializacije moških, zato da bi pojasnili, kako se nagnjenost k nasilju razvije v času od otroštva fantov do odraslosti.

Prvič, nasilje se neposredno prenaša med generacijami. Nasilje v družini poveča možnost, zlasti za fante, da se bodo odzvali z vzorcem odvisnosti ali nasilja. Telesna zloraba v družini je pri fantih veliko večja kot pri dekletih. Pokazalo se je, da je bolj verjetno, da se bodo fantje, ki so doživljali fizično nasilje ali mu bili priča, pozneje v življenju vedli nasilno, medtem ko se dekleta na to pogosteje odzovejo s simptomi depresije (Kassis et al., 2010).

S socialnokonstruktivističnega vidika igrajo socialna razmerja med pripadniki skupine moškega spola pomembno vlogo pri oblikovanju spolne identitete fantov in pomagajo pojasniti večjo splošno nagnjenost k nasilnemu vedenju pri fantih (in pozneje pri moških) v primerjavi z ženskami in drugimi spoli. »Fantje slišijo glasove moških v življenju – očetov, trenerjev, bratov, starih očetov, stricev, duhovnikov – od katerih dobijo svojo predstavo o moškosti« (Kimmel, 2009: 47). Te predstave se prenašajo iz generacije v generacijo in imajo za posledico določen koncept sebe kot moškega – moško kodo vedenja (Kimmel, 2009), ki sestoji iz »... sklopa vedenj, vrednot in potez, ki sestavljajo predstavo o tem, kaj pomeni biti moški« (ibid.: 45). To moško kodo lahko opišemo predvsem takole: »... nikoli ne kaži čustev ali priznaj šibkosti. Obraz, ki ga moraš kazati svetu, vztraja pri tem, da je vse v redu, da je vse pod nadzorom, da ni nobenih skrbi... Ključna je zmaga, zlasti nad drugimi moškimi, ki imajo manj čudovite ali manjše igrače. Prijaznost ne pride v poštev, prav tako ne sočutje. Ta občutja so tabu.« (ibid.: 45)

Iz raziskav o fantih in nasilju izhaja, da usmeritvene vzorce glede moškosti oblikuje vrstniška skupina (Pollack, 1998; Kimmel, 2009). »Drugi fantje ves čas opazujejo, kako dobri smo. Naši vrstniki so nekakšna 'spolna policija', ki ves čas čaka, da zaserjemo, da nam lahko izstavijo kazen za kršitev jasno začrtanih mej moškosti« (Kimmel, 2009: 47). Pollack (1998) izpostavlja fantovsko kodo vedenja, za katero je značilna nevidnost ranljivosti, Kimmel (2010: 29) pa poudarja presenetljivo dejstvo »... da to ostaja trdno zakoreninjeno kljub velikanskim spremembam v življenjih žensk«.

Fantovska koda vedenja je povezana s konceptom hegemonne moškosti (Connell, 2005) kot usmeritvenega zgleda za moške, ki je težko uresničljiv v praksi. »Kljub temu pa ima večina moških koristi od te hegemonije, saj prejemajo patriarhalne dividende, to je prednosti, ki jih moškim nasploh omogoča podrejenost žensk« (Connell, 2005: 79). Hegemonija je povezana s kulturno dominacijo in v tem okviru z nadvlado nad določenimi skupinami moških in njihovo podreditvijo. V resničnem življenju fantje ne morejo v praksi uresničiti občutka, da so upravičeni do nadvlade in oblasti, zato »... se mladi moški pogosto čutijo ogoljufane – in jezne –, ko niso neposredno deležni nagrad, povezanih z močjo. Vse to razočaranje lahko izrazijo z nasiljem. Bes je način premestitve občutkov ponižanosti in povrnitve upravičenosti do moči« (Kimmel, 2009: 55).

Med fanti je vzpostavitev hierarhije pomembna značilnost diferenciacije. Heteroseksualnost, bela koža in ekonomski uspeh označujejo najvišje stopničke na hierarhični lestvici, medtem ko so druge moškosti (npr. tiste, ki so povezane z migrantskim ozadjem) podrejene, a vseeno pomembne za hegemonno razmerja (Connell, 2005). V procesu socializacije fantje navadno sprejmejo in privzamejo ospoljene lastnosti, s čimer reproducirajo in krepijo hegemonno moškost (Scambor in Kurzmann, 2017).

Nasilje ne igra vloge le pri dominantnih moškostih in njihovem podrejanju drugih oblik moškosti. Tudi moški, ki pripadajo podrejenim moškostim pogosto delujejo nasilno, da si zagotovijo pozicijo moči v smislu kompenziranja moškosti. Ker številni fantje nimajo možnosti za participacijo na najvišji ravni hegemonne moškosti, so prisiljeni razviti alternativne vzorce moškosti, ki se lahko izkažejo za problematične oziroma jih lahko imamo za odklonske od večinske družbe. Spindler (2006), ki se je v raziskavah osredotočal na mlade moške v zaporih v Nemčiji, je ugotovil, da ti moški

poudarjajo v telo in nasilje usmerjene oblike moškosti, kadar jim sprejete oblike moškosti niso dosegljive – toda te alternativne oblike moškosti pogosto pripeljejo do odklonskega vedenja in v zapor. Poglobljena analiza življenjskih razmer teh moških je omogočila razumevanje vzrokov za oblikovanje v nasilje usmerjenih vzorcev moškosti. Čeprav so bile njihove življenjske in izobrazbene poti v zgodnji mladosti precej odprte, so se v odraslosti te možnosti zožile in zaprle: dostop do izobrazbe in dela se je vse bolj zmanjševal, kar je omejevalo njihove obete v življenju in pripeljalo do odklonskosti kot načina spoprijemanja z omejitvami (Spindler, 2006).

V nekaterih državah, kjer so se v zadnjem času pojavljali specifični problemi, opažajo korelacijo med nižjim družbenoekonomskim statusom, nižjo izobrazbeno ravni in migrantskim ozadjem iz neevropskih držav. Toprak (2015) je pokazal, da nekateri fantje in mladi moški, ki živijo v deprivilegiranih pogojih socializacije, odklonskim pravilom za sprejetost in potrditev dodajo religioznost in ideološka stališča, ker te konstrukcije moškosti zagotavljajo usmeritev in krepijo občutke samospoštovanja.

Metoda 2.2 Študije primerov (30min)

Predlagane študije primerov omogočajo udeležencem_kam, da razmislijo o konceptu nasilja na podlagi spola, različnih vrstah nasilja, vzrokih in posledicah (glej »Podroben opis metod«).

Tema 2: Kako se kaže nasilje na podlagi spola in kako vpliva na mlade - vrste in scenariji (skupaj 15 min)

Teoretični vidik

Vrste nasilja na podlagi spola:

Nasilje na podlagi spola se lahko kaže na različne načine, ki so medsebojno povezani in pogosto krepijo drug drugega:

- psihološko nasilje,
- zalezovanje,
- fizično nasilje,
- spolno nasilje (vključno s posilstvom),
- ekonomsko nasilje,
- prisilne poroke,
- pohabljanje ženskih spolnih organov,
- trgovina z ljudmi za spolno izkoriščanje,
- prisilni splav,
- prisilna sterilizacija,
- spolno nadlegovanje.

Do nasilja na podlagi spola lahko pride v različnih zasebnih in javnih prostorih (v intimnopartnerskih razmerjih oz. na zmenku, v družini, v šoli, v skupnosti, na zabavi, itn.).

Za nasilje na podlagi spola, do katerega pride v šoli in njeni okolici, pa tudi na poti v šolo ali iz nje, bomo uporabljali pojem **nasilje na podlagi spola v šolskem okolju**.

Nasilje na podlagi spola v šolskem okolju je pojav, ki prizadene več milijonov otrok, družin in skupnosti ter se pojavlja povsod po svetu. Opredelimo ga lahko kot dejanja ali grožnje spolnega,

fizičnega ali psihološkega nasilja, do katerih pride v šoli in njeni okolici, ki so posledica spolnih norm in stereotipov in ki jih vsiljuje neenaka dinamika moči.

Ranljivi za nasilje na podlagi spola so vsi posamezniki_ce, ki jih drugi vidijo, kot da se ne ujemajo s prevladujočimi spolnimi normami, normami seksualnosti ali spolnimi vlogami. To vključuje LGBTQIA+ učenke_ce ter osebe, za katere se zdi, da se ne prilagajajo tradicionalnim normam in družbenim pričakovanjem glede moških/žensk ali spolne usmerjenosti (heteroseksualnost) (Svet Evrope, 2018).

O nasilju na podlagi spola v šolskem okolju poročajo v vseh državah in regijah, kjer ga proučujejo. Ta vrsta nasilja je prisotna povsod in jo najdemo v vseh kulturah, na vseh zemljepisnih območjih in v vseh ekonomskih slojih družbe. Nasilje na podlagi spola v šolskem okolju je kompleksen in večstranski pojav. Vključuje različne pojavnosti fizičnega, spolnega in/ali psihološkega nasilja, kot je verbalna zloraba, ustrahovanje, spolna zloraba in nadlegovanje, siljenje k spolnosti in spolni napad ter posilstvo. Novi mediji, kot so družbena omrežja, elektronska pošta in mobilni telefoni, se uporabljajo za povzročanje nasilja, kot je nasilje na spletu, spletno pridobivanje za spolno izkoriščanje (grooming) in trolanje (trolling) (glej Slovar izrazov na koncu priročnika). Nova prizorišča teh zlorab (npr. spletne klepetalnice) se prekrivajo in krepijo nasilje na podlagi spola v šolskem okolju in širše (UNESCO in UN Women, 2016).

Nasilje na podlagi spola v šolskem okolju je pomembna in splošno razširjena oblika šolskega nasilja; spol je ključni dejavnik pri številnih oblikah nasilja, zato nam lahko pogled na nasilje z vidika spola pomaga pri razvijanju preventivnih pristopov in odzivov na nasilje (UNESCO in UN Women, 2016).

Vir: UNESCO in UN Women (2016), str .22.

Nekatere pogoste vrste nasilja na podlagi spola v šolskem okolju so:

Seksistični/mizogini jezik: je pogosta značilnost medvrstniške šolske kulture; omalovaževanje deklet in značilnosti, povezanih z ženskostjo; povezan je tudi s homofobijo in škodljivimi hegemonimi moškostmi.

»Ta jezik pogosteje cilja na učence in dijake moškega spola, medtem ko so učenke in dijakinje pogosteje izpostavljene spolno označenim žaljivkam, npr. 'cipa', 'vlačuga' in 'kurba« (National

Education Union in UK Feminista, 2017).

Spolno nadlegovanje: v veliki večini ga izvajajo fantje nad dekleti; je del neželenega vedenja spolne narave, ki:

- krši osebno dostojanstvo;
- osebo ustrahuje, degradira ali ponižuje; ali
- ustvarja sovražno ali žaljivo okolje.

»Spolno nadlegovanje ima škodljiv učinek na samozavest deklet in občutek njihove lastne vrednosti. Tako učenci_ke kot učitelji_ce poročajo, da se zaradi spolnega nadlegovanja dekleta naučijo 'zavzemati manj prostora'; umikajo se na rob (hodnikov, igrišč in učilnic). Poleg tega dekleta privzamejo strategije, s katerimi se izogibajo temu, da bi bile opažene in izpostavljene neželene pozornosti, čeprav to pomeni, da se s tem izognejo tudi pozitivni pozornosti in priznanju svojih dosežkov« (National Education Union in UK Feminista, 2017).

Intimnopartnersko nasilje, nasilje na zmenku in spolno nasilje: Raziskave so pokazale, da se spolno nasilje ali intimnopartnersko nasilje med mladimi pojavlja tudi v šolah (Elboj-Saso et al, 2020; UNESCO in UN Women, 2016). Intimnopartnersko nasilje vključuje vsako dejanje psihološkega, fizičnega, seksualiziranega in ekonomskega nasilja, ki ga povzroči trenutni ali nekdanji intimni_a partner_ka.

Na intimnopartnersko nasilje in spolno nasilje se nanaša tudi izraz **najstniško nasilje na zmenku**, ki se dogaja med mladimi.

Spolno nasilje je oblika nasilja na podlagi spola, ki ga povzroči katera koli oseba ne glede na to, v kakšnem razmerju je z žrtvijo, v katerem koli okolju, in vključuje vsako spolno dejanje, poskus spolnega dejanja, neželene seksualne komentarje ali osvajanje ali dejanja, usmerjena proti seksualnosti osebe z uporabo prisile. Spolno nasilje ima številne oblike in vključuje tudi posilstvo in spolno zlorabo (OHCHR, 2014). Dejanja spolnega nasilja so kršitve pravice do spolne svobode in telesne avtonomnosti, nadzora nad telesom, telesne integritete in varnosti, pa tudi pravice do doživljanja užitka in do zdravega, varnega in zadovoljujočega spolnega življenja. Razumevanje o slednjem lahko dosežemo s spolno vzgojo, ki poudarja soglasno privolitev v spolnost. Videa o privolitvi oz. soglasju: <https://www.youtube.com/watch?v=pZwvrXVavNQ>; https://www.youtube.com/watch?v=PP4_qp5D9yQ.

Dekleta in mlade ženske so bolj izpostavljene tveganju, da doživijo intimnopartnersko nasilje in spolno nasilje. **Skoraj ena tretjina (27%) žensk** po vsem svetu, starih med 15 in 49 let, ki so (bile) v razmerju, poroča o doživljanju vsaj ene izmed oblik fizičnega in/ali spolnega nasilja s strani intimnega partnerja (WHO, 2021). Med **3% in 24% deklet** poroča o tem, da so bile prisiljene v svoje prvo seksualno izkušnjo (WHO, 2014).

Pri mladih ženskah, ki so žrtve intimnopartnerskega nasilja in spolnega nasilja, so pogostejši primeri »zlorabe substanc, depresije in samomorilnega vedenja, pa tudi slabšega učnega uspeha, posttravmatskega stresa, nezdrave telesne teže in tveganega spolnega vedenja« (Perez-Martinez et al., 2021).

Hegemone moškosti vplivajo na mlade fante, da se pogosteje spuščajo v tvegano seksualno vedenje in manj pogosto uporabljajo reproduktivne zdravstvene storitve. Hkrati je fantom pogosto težje razkriti spolno nasilje, če ga sami doživljajo. Ker o storilcu-žrtvi navadno razmišljamo v binarnih okvirih (moški-ženska), še vedno zelo težko vidimo, da so tudi moški lahko žrtve spolnega nasilja.

Zaradi heteronormativnih pričakovanj glede moškosti, ki so usmerjena v fante, spolni napad pogosto ni interpretiran kot nasilje, temveč iniciacija v (hetero)seksualnost. S tem heteronormativnim moškim stereotipom je tesno povezan pomislek, da bodo v primeru spolnega nasilja nad fantom, ki ga izvaja drug fant ali moški, žrtev imeli za geja, torej za ne-moškega (Scambor et al., 2021). Hegemone moškosti, ki spodbujajo homofobna prepričanja, stereotipe in vedenja, fantom, ki so žrtve spolnega nasilja, preprečujejo, da bi poiskali pomoč (Kato-Wallace et al., 2016).

Nasilju na podlagi spola so izpostavljeni tudi mladi iz skupine LGBTQIA+. Nedavna raziskava med LGBTQIA+ osebami, ki jo je izvedla Agencija EU za temeljne pravice (FRA), kaže, da fizično ali spolno nasilje v šoli še posebej pogosto doživljajo respondenti_ke, stari_e med 15 in 17 let. V številnih primerih so storilci_ke vrstniki_ce: med tistimi, ki so bili žrtve fizičnega ali spolnega nasilja, jih je **38% opisalo storilca_ko kot »nekoga iz šole, fakultete ali univerze«** (FRA, LGBTI II Survey, 2020).

Nasilje na podlagi spola na spletu/v kibernetnem prostoru

Spletni prostori se vse bolj širijo, nenehno razvijajo in spreminjajo. V teh prostorih stopa v medsebojno interakcijo in se socializira vse večji delež mladih. Vendar se v teh prostorih pogosto odražajo obstoječa razmerja moči, zato so to tudi mesta, kjer prihaja do nasilja na podlagi spola nad dekleti in osebami z nenormativno spolno identiteto.

Čeprav nimamo splošno sprejete definicije ali izrazoslovja za to nastajajočo obliko nasilja na podlagi spola, lahko prepoznamo specifične vrste/primere spletnega nasilja ali nasilja v kibernetnem prostoru:

- spletno nadlegovanje, vključno z ustrahovanjem, trolanjem in spolnim nadlegovanjem na spletu,
- spletno zalezovanje,
- zlorabo fotografij, tj. njihovo uporabo brez privolitve (npr. maščevalni porno, izsiljevanje z intimnimi posnetki ali »sextortion«, pridobivanje in razkrivanje podatkov ali »doxing«),
- seksistični/mizogini sovražni govor.

Spletne platforme, kjer prihaja do teh oblik nasilja in zlorab, vključujejo družbene medije (npr. Facebook, Twitter, Instagram, LinkedIn, Tik Tok), spletne strani za izmenjavo in komentiranje spletnih vsebin (npr. Reddit), spletne brskalnice (npr. Google), storitve pošiljanja sporočil (npr. Whatsapp, Facebook Messenger, Snapchat, WeChat or Skype), bloge, zmenkarske spletne strani in aplikacije, strani za komentiranje pri medijih in časopisih, forume (npr. 4chan), klepetalnice spletnih video igraric itn. (Oddelek za politike varstva pravic državljanov in ustavne zadeve pri Evropskem parlamentu 2018).

Ženske in dekleta so nesorazmerno bolj izpostavljene nasilju v kibernetnem prostoru:

- **20% mladih žensk** (18-29) v EU je doživelo spolno nadlegovanje v kibernetnem prostoru (anketa FRA, 2014)
- **77% žensk**, ki so doživele spolno nadlegovanje v kibernetnem prostoru, je doživelo tudi vsaj eno obliko spolnega ali/in fizičnega nasilja, ki ga je povzročil intimni partner (anketa FRA, 2014)

V nedavnem svetovnem poročilu o nasilju nad dekleti v kibernetnem prostoru **je bila več kot polovica deklet z vsega sveta**, vključenih v anketo, **spolno nadlegovanih in zlorabljenih na spletu** (Plan International, 2020).

Več kot tretjina (37%) deklet iz etničnih manjšin, ki so doživela zlorabo, pravi, da so tarče zaradi rase ali etnične pripadnosti, medtem ko več kot polovica (56%) tistih, ki se opredeljujejo kot LGBTQIA+, navaja, da jih nadlegujejo zaradi spolne identitete ali spolne usmerjenosti (Poročilo CoE, 2021).

»Najpogostejši tip napada je zlorablajoč in žaljiv jezik, o katerem poroča 59% deklet, ki so doživele nadlegovanje, sledi pa namerno sramotenje (41%), zasramovanje telesa in grožnje s spolnim nasiljem (oboje 39%)« (Plan International, 2020).

Tema 3: Uvod v razumevanje prednosti skrbnih moškosti v boju proti nasilju na podlagi spola (skupaj 30 min)

Teoretični vidik (10min)

Kot smo že omenili, ima hegemonna moškost, ki je tesno povezana s heteronormativnostjo, izjemno negativne posledice za ženske in osebe z nenormativno spolno identiteto, pa tudi za moške: večji delež moških predčasno opusti šolanje, izvajajo ustrahovanje in trpinčenje (bullying) (in postanejo njegove žrtve, če ne ustrezajo normi hegemonne moškosti) ter so med drugim izpostavljeni tveganemu spolnemu vedenju, večji stopnji kriminala, povzročanju nasilja na podlagi spola, večji stopnji prometnih nesreč in nesreč pri delu, uporabi drog in samomoru.

Hegemonne moškosti pozicionirajo moške s privilegiji višje od žensk in oseb z nenormativno spolno identiteto. Takega sistema ni mogoče vzdrževati brez uporabe nasilja, ne le nad ženskami, temveč tudi nad samimi sabo in drugimi moškimi, zlasti če se ti ne podrejajo vsiljenim spolnim vlogam in stereotipom:

Figure 3: Triad of men's violence

Source: Kaufman, M (1987) *The Construction of Masculinity and the Triad of Men's Violence*, in Kaufman, M (Ed), *Beyond patriarchy: essays by men on pleasure, power and change*, Toronto: Oxford University Press

Vir: Watch, O. (2019). *Men in focus: unpacking masculinities and engaging men in the prevention of violence against women*. Melbourne: Our Watch.

Zato je potrebno, da se v odpravo nasilja na podlagi spola vključijo moški in prevzamejo odgovornost za svojo vlogo pri perpetuiranju neenakosti spolov. To ne pomeni poudarjanja krivde, temveč pomeni odpiranje prostora za refleksijo, dekonstrukcijo in odgovornost.

Skrbne moškosti

Kritično raziskovanje moškosti se že nekaj desetletij osredotoča na skrbne moškosti. Ta koncept je bil predstavljen v prvi sistematični »Raziskavi o vlogi moških pri enakosti spolov« (»Study on the Role of Men in Gender Equality«) (Scambor et al., 2013), ki je zajemala 28 evropskih držav. Ta nova paradigma in normativni koncept temeljita na različici moškosti, ki vključuje vrednote, ki izhajajo iz feministične etike skrbi (npr., pozornost, medsebojna odvisnost, soodgovornost, podpora, empatija). Pristop skrbnih moškosti se dejansko nanaša na zelo praktične dejavnosti skrbi, denimo, v medsebojnih odnosih, v družini, pri gospodinjstvu, pri skupnostnem delu, pri skrbi za okolje, za ljudi, ki potrebujejo oskrbo in tudi na plačano skrbstveno delo na področju vzgoje in izobraževanja, zdravstva in socialnega varstva. Vendar ta koncept sega tudi dlje. Karla Elliott (2016) skrbne moškosti obravnava v okvirih enakosti spolov in kot njihovo značilnost poudari zavračanje nasilja in moške nadvlade. Zajema tudi odnosne, vzajemne in na skrb usmerjene vrednote. K pojmu skrbnih moškosti je pomembno prispevala Nancy Fraser, ki je namesto spolno hierarhične delitve dela predlagala univerzalni skrbstveni model, v katerem so ženske in moški enako vključeni v plačano in skrbstveno delo. Tradicionalne vzorce življenja in dela moških (preživljanje družine) in žensk (skrb za družino) bi morali spremeniti glede na predpostavko, da je skrbstveno delo univerzalna človeška norma in pomembna naloga vseh ljudi. Obstoječe vzorce bi morali spreminjati v smeri modelov, povezanih s skrbjo, tako da bi odpravili omejujočo enostranskost in pripoznali družbeni pomen skrbstvenega dela.

Usmeritev k skrbstvenemu delu ima prednosti tudi za moške. Tradicionalni koncepti moškosti imajo namreč svojo ceno, npr. skrhana razmerja, tvegano vedenje, tveganja za zdravje, ki bi jih lahko zmanjšali z odnosi medsebojne skrbi. Raziskava, ki so jo izvedli na Norveškem, je pokazala na prednosti aktivnega očetovstva, vključno z boljšo kakovostjo odnosov in bolj zdravim načinom življenja, pa tudi nižjim tveganjem za konfliktnost in nasilje v družini. Hanlon (2012) je poudaril, da se moški, ki opravljajo skrbstveno delo, lahko otresejo togih spolnih norm, ki se kažejo v podobi hegemonne moškosti, medtem ko v zameno »... dobijo bolj fleksibilno definicijo moškosti, vloge moškega in zmožnosti moškega za skrb.«

Skrbne moškosti temeljijo na predpostavki ranljivosti kot značilnosti človekove narave, ki je notranje povezana s skrbjo, kar pa ne implicira izgube moškosti, temveč skrb zase, za okolje in za ljudi okoli nas. Pomeni tudi, da tekmovalnost, dominacija in agresivnost niso biološke značilnosti moških in jih je mogoče dekonstruirati v prid enakosti in bolj zdravih odnosov v dobrobit vseh.

Vključevanje fantov v preprečevanje nasilja na podlagi spola

Vključevanje fantov v preprečevanje nasilja na podlagi spola je temeljnega pomena za spreminjanje norm, struktur in praks moškosti, ki perpetuirajo spolne norme in stereotipe ter spodbujajo neenakost spolov in nasilje. Toda vključevanje fantov v preprečevanje nasilja na podlagi spola se sooča s številnimi izzivi, ki ga zavirajo: nepripravljenost izgubiti moške privilegije, občutki pripadnosti drugim moškim; negativni občutki sramu in krivde ter pomanjkanje znanja in veščin (Our Watch, 2019). Poleg tega nekateri fantje menijo, da je nasilje na podlagi spola žensko vprašanje in se vanj nočejo vpletati.

Pri premagovanju teh izzivov in učinkovitem vključevanju fantov v preprečevanje nasilja na podlagi spola se ne smemo ujeti v past krepitve spola, namesto da bi ga spreminjali. Temu se lahko izognemo tudi z uporabo naslednjih strategij:

- Izogibajmo se strategij, ki temeljijo na narativu »slabi moški« proti »dobrim moškim«.
- Vključimo vse moške, ne le tiste, ki izvajajo nasilje, ker ne smemo pozabiti, da številni moški sicer niso nasilni, vendar ohranjajo vlogo pasivnega opazovalca.
- Oblikujmo strategije in ukrepe, ki se ne osredotočajo le na bele, cis, heteroseksualne, privilegirane moške.
- Pri vključevanju moških v preprečevanje nasilja na podlagi spola ne smemo zaobiti žensk in perpetuirati sistema neenakega razmerja moči. Upoštevati moramo dejstvo, da lahko celo znotraj feminističnih gibanj moški uživajo privilegije, ki imajo za posledico spregledanost žensk in nevidnost njihovih bojov, glasov in prispevka, tako da morajo tudi ti moški razumeti in revidirati svojo vlogo v feminističnem gibanju.
- Razpravljajmo o soudeleženi žensk, ki ohranja sistem privilegiranosti moških nad ženskami in nebinarnimi osebami.

Več informacij o zgornjih temah boste našli v Watch, O. (2019, Peto poglavje). Men in focus: unpacking masculinities and engaging men in the prevention of violence against women. Melbourne: Our Watch.

Prednosti:

Skupinsko razpravo lahko obogatite tako, da izpostavite nekatere prednosti skrbnih moškosti in vključevanja fantov v preprečevanje nasilja na podlagi spola:

- Spoznanje, da razlike med ljudmi niso ovire, ki določajo, kdo bi moral biti v nadrejeni poziciji, temveč so vir osebnega in družbenega bogastva. Skrbne moškosti nam omogočajo, da krepimo razmerja, ki temeljijo na enakosti, ne glede na raso, etnično pripadnost, spol ali spolno identiteto itn.
- Moški lahko izražajo svoje potrebe in čustva, ne da bi jih zato imeli za »manj moške«. To koristi njihovem samospoštovanju, skrbi zase in duševnemu zdravju.
- Modeli skrbne moškosti, ki so razširjeni v naši družbi, bodo prispevali k »svobodi biti to, kar si«, brez tveganja za zatiranje in nasilje; izboljšali bodo tako splošno dobro počutje kot celostni razvoj osebnosti in osebno avtonomijo.
- Omogočajo bolj zdrava razmerja, vključno z varnejšim spolnim vedenjem, koristijo poznavanju lastnega telesa, želja in užitkov.
- Skrbne moškosti zmanjšujejo pogostost škodljivih dejavnikov, povezanih s hegemono moškostjo, vključno s situacijami zlorabe, uporabe drog in nepotrebne tvegane vedenja.

Pri razmisleku je pomembno upoštevati dejstvo, da vsi moški nimajo istih privilegijev in vsem ne koristijo enaki ukrepi.

Metoda 2.3 Skrbna moškost (40 min)

Metoda skrbne moškosti omogoča udeležencem_kam, da razmislijo o definiciji skrbnih moškosti in prednostih opustitve spolne identitete »hegemone moškosti« ter o prednostih vključevanja fantov v preprečevanje nasilja na podlagi spola (glej »Podroben opis metode«).

Povratni odziv & zaključek (10 min)

Modul zaključimo s skupinsko razpravo o naslednjih vprašanjih:

- Kaj ste pridobili v tem modulu?
- Kako lahko ta vsebina prispeva k vašemu vsakdanjemu delu pri ozaveščanju o nasilju na podlagi spola, njegovemu preprečevanju in boju proti njemu?

Podroben opis metod

Metoda 2.1 Spoznajmo se (15-20 min)

1. Postavite se v (večji) krog. Izvajalec_ka metode se postavi na sredino. (1 min)
2. Vzemite si nekaj sekund za premislek o vprašanju: »Kaj je treba upoštevati pri obravnavi vprašanja nasilja?«
3. Izvajalec_ka metode hodi »z mikrofonom« v roki (= pest v roki) od enega do drugega. Vsak (ko pride na vrsto) v mikrofona pove IME, OD KOD PRIHAJA (iz katere organizacije ali iz katerega kraja ali...) in KRATEK ODGOVOR NA ZASTAVLJENO VPRAŠANJE. (15-20 min; cca. 1 min na vsako osebo)
4. Izvajalec_ka metode zaključi z ugotovitvijo, da zdaj vsak o vsakem ve vsaj nekaj več, kot je vedel_a na samem začetku. Hkrati se vsem zahvalite, da so delili svoje predloge, in poudarite, da je na tem področju pomembno, da skrbimo zase, da reflektiramo svoje omejitve in vire. (1 min)

Različice te metode:

- a) Izvajalec_ka metode razdeli sodelujoče v pare. Medsebojno naj si povedo nekaj o sebi (kar želijo). Nato drug drugega predstavijo ostalim v skupini.
- b) Vsak_a naj se celotni skupini predstavi v 2 minutah (čas, ki je lahko na razpolago posamezni osebi, izvajalec_ka metode vnaprej preračuna glede na število sodelujočih). Po izteku tega časa, skupina zaploska (izvajalec_ka metode pazi na čas in začne ploskati!) in s tem naznani, da se je čas iztekel. Izvajalec_ka lahko začne s predstavitvijo sebe, sledi naslednja oseba in tako dokler se vsi_e ne predstavijo. (Čas, ki je lahko na razpolago po osebi, izvajalec_ka metode vnaprej preračuna glede na število sodelujočih).

Vir: Ridgewood Foundation for Community-Based Conflict Resolution, 2001.

Metoda 2.2 Študije primerov (30 min)

1. Udeležence_ke vprašajte, ali so že slišali za izraz »nasilje na podlagi spola« (*GBV: gender-based violence*). Na kratko se s skupino pogovorite o tem in preučite različne obstoječe primere

nasilja na podlagi spola. Podate lahko tudi opredelitev nasilja na podlagi spola (glejte teoretični prispevek).

2. Pripravite študije primerov. Sodelujočim povejte, da bodo delali_e v manjših skupinah po 4-5 oseb in razpravljali_e o kratki zgodbi. Preberejo naj besedilo in odgovorijo na vprašanja na koncu. Vsaki skupini razdelite po eno zgodbo in jim dajte približno 15 minut časa za razpravo o primerih.

3. Ko skupine končajo z razpravo o primerih, jih prosite, naj se zberejo in predstavijo svoje odgovore. Na začetku naj najprej na glas preberejo zgodbo. Drugim skupinam dovolite, da komentirajo rezultate skupine. Če skupinam ni razumljivo, katere vrste nasilja na podlagi spola so prisotne v zgodbi, boste morda morali odgovore podati sami.

4. Vprašanja za razpravo: ta del dejavnosti začnite s splošnimi vtisi udeležencev_k, nato pa razpravljajte o posledicah nasilja na podlagi spola in o tem, kaj lahko udeleženci_ke storijo za njegovo preprečevanje:

Kaj menite o dejavnosti? Kako ste se počutili, ko ste sodelovali?

Ali ste poznali vse različne vrste nasilja na podlagi spola, ki so bile predstavljene v zgodbah?

Vas je kaj presenetilo?

Ali so se odzivi različnih skupin na posledice nasilja na podlagi spola ujemali?

Študije primerov:

Zgodba 1

Bernarda je nedavno prejela številne neodgovorjene klice z neznane številke. Ko je poskušala poklicati nazaj, ni bilo odgovora. Ni bila zaskrbljena vse do nedavnega, ko je prejela več neposrednih sporočil z lažnega računa na Instagramu. Zaradi njih se je počutila neprijetno, saj so bila besedila zelo eksplicitna: imenovala so jo kurba, namigovala, da obožuje seks, in podrobno opisovala njeno telo. Zadnje sporočilo je bilo celo grozeče: »Ne reci mi, da me ne bi želela poseksati. S tem kurbinim obrazom sem prepričan, da bi v tem uživala«. Ker ni vedela, kaj naj stori, je o sporočilih povedala prijateljici, ta pa ji je predlagala, naj se umiri. Vendar pa ji je prijateljica ponudila, da bo z Bernardo vsak dan hodila v šolo in iz nje. Bernarda se je počutila nekoliko olajšano, vendar je pred kratkim v bližini bloka, v katerem živi, opazila neznanega moškega, ki jo je opazoval. Enako je bilo tudi naslednji dan.

Katere primere nasilja na podlagi spola prepoznate v tej zgodbi? Kaj povzroča nasilje na podlagi spola?

Katere človekove pravice so kršene v primeru nasilja na podlagi spola? Kaj je mogoče storiti, da bi se to nasilje končalo, in kdo lahko pomaga pri teh spremembah? Kaj lahko storite za preprečevanje tovrstnega nasilja in kako lahko vsi ukrepamo proti njemu?

Zgodba 2

17-letna Lina je strastna igralka spletnih iger. V prostem času veliko igra in na spletu je našla celo nekaj dobrih prijateljev. Igranje iger je že od nekdaj njena strast in v tem je zelo dobra, zlasti v strateških spletnih igrah. Ko je nazadnje igrala svojo najljubšo igro, je eden od moških igralcev komentiral njen avatar (na katerem je bila njena slika) z besedami: »Bog, ti si tako p... vroča! Želim si, da bi bil blizu tebe in ti pokazal, kaj je pravi moški«. Lina se ni odzvala, čeprav se je počutila nekoliko neprijetno: navsezadnje je bila to le igra in samo neumna pripomba. Dva tedna pozneje ji v igri, ki jo je igrala, ni šlo najbolje, zato so ji nekateri igralci začeli pošiljati zasebna sporočila: »Pojdi v kuhinjo in mi prinesi pivo, ženska«, »Poišči si seks in se ponovno vrni«, »Igranje v ekipi z ženskami se vedno konča tako. Nikoli več!«. Odločila se je, da naslednji mesec ne bo igrala igre.

Katere primere nasilja na podlagi spola prepoznate v tej zgodbi? Kaj povzroča nasilje na podlagi spola?

Katere človekove pravice so kršene v primeru nasilja na podlagi spola? Kaj je mogoče storiti, da bi se to nasilje končalo, in kdo lahko pomaga pri teh spremembah? Kaj lahko storite za preprečevanje tovrstnega nasilja in kako lahko vsi ukrepamo proti njemu?

Zgodba 3

Jan se je zaupno odprl svoji razredničarki in jo prosil za nasvet. Jan se ne počuti več prijetno, ko pri telesni vzgoji uporablja isto garderobo kot njegovi sošolci. Učiteljica je prisluhnila Janovi težavi, vendar ni vedela, kako bi to vprašanje rešila. Zato se je odločila, da bo to skrb delila s svojimi kolegi_cami. Nekateri učitelji je sploh niso poslušali, nekateri pa so se strinjali: »To je samo faza - naj bo, kdor želi biti, vendar mora najti svoje mesto v šolskem sistemu. Ne moremo izpolniti vsake želje.« Teden zatem se je ena od mam obrnila na razredničarko in ji zaupala svojo skrb, ker je slišala, da bi lahko učenec moškega spola uporabljal isto garderobo kot njena hči. Učiteljico poziva, naj poskrbi za dekleta in postavi jasne meje za »spolno zmedene« fante. Nekaj dni pozneje je bil celoten razred seznanjen s tem, kdo je bila ta oseba. Sošolci so se Janu smejali, se z gnusom odzvali, ko se jim je Jan približal, in ga imenovali »peder«.

Katere primere nasilja na podlagi spola prepoznate v tej zgodbi? Kaj povzroča nasilje na podlagi spola?

Katere človekove pravice so kršene v primeru nasilja na podlagi spola? Kaj je mogoče storiti, da bi se to nasilje končalo, in kdo lahko pomaga pri teh spremembah? Kaj lahko storite za preprečevanje tovrstnega nasilja in kako lahko vsi ukrepamo proti njemu?

Zgodba 4

Martina (16) je v šoli spoznala Luko (17). Vedno ji je bil všeč, zato ni mogla biti bolj vesela, ko jo je povabil na zmenek. Po dveh zmenkih je bila prepričana, da je zaljubljena. Na tretjem zmenku jo je Luka povabil domov in ji začel govoriti, kako lepa je, v nekem trenutku pa se je dotaknil njene noge. Martina ni rekla ničesar, ko pa jo je začel božati, je umaknila njegovo roko. Predlagal ji je, da bi se ljubila. Takoj jo je začel sleči, vendar ga je Martina ustavila. Rekla je, da je zanj še prezgodaj in da želi počakati, da se bosta bolje spoznala. Luka je bil razdražen in se je jezno odzval. Povedal ji je, da je tako ali tako preveč grda zanj, da je imela

svojo priložnost, vendar od nje ne želi nikoli več ničesar slišati. Naslednji dan v šoli je Luka Martininim prijateljem povedal, da je naredila vse, kar je od nje želel. Rekel je: »Je prava kurba, ki je obupana. Pazite se jo.«

Katere primere nasilja na podlagi spola prepoznate v tej zgodbi? Kaj povzroča nasilje na podlagi spola?

Katere človekove pravice so kršene v primeru nasilja na podlagi spola? Kaj je mogoče storiti, da bi se to nasilje končalo, in kdo lahko pomaga pri teh spremembah? Kaj lahko storite za preprečevanje tovrstnega nasilja in kako lahko vsi ukrepamo proti njemu?

Zgodba 5

Mario in Ivan sta v zvezi že dve leti. Po zabavi pri prijatelju sta se vračala domov in se držala za roke. Bila sta na poti do avtobusne postaje, ko sta zagledala skupino mladih moških, ki je hodila proti njima. Eden od njih je začel kričati: »Poglej te pedre! Zaslužite si smrt! Ste sramota za našo državo«. Trije moški so jima začeli slediti in kričali nanju. Mario in Ivan sta bila prestrašena. Na avtobusni postaji je Mario prosil voznika avtobusa za pomoč in mu povedal, da so jima ti moški grozili in jima sledili. Trije moški so kričali nazaj: »To so pedri!« Voznik avtobusa ni hotel pomagati in je Mariu pred nosom zaprl vrata.

Katere primere nasilja na podlagi spola prepoznate v tej zgodbi? Kaj povzroča nasilje na podlagi spola?

Katere človekove pravice so kršene v primeru nasilja na podlagi spola? Kaj je mogoče storiti, da bi se to nasilje končalo, in kdo lahko pomaga pri teh spremembah? Kaj lahko storite za preprečevanje tovrstnega nasilja in kako lahko vsi ukrepamo proti njemu?

Metoda 2.3 Skrbna moškost (40 min)

1. Predstavite koncept skrbne moškosti in njegove prednosti (glejte teoretični prispevek).
2. Udeležence_ke prosite, naj individualno razmislijo o osebi (iz javnega ali zasebnega življenja), ki predstavlja primer skrbne moškosti (10 min). Sodelujoči naj razmislijo o:
 - Kdo je in zakaj so ga izbrali?
 - Zaradi katerih značilnosti so ga izbrali za referenco skrbnih moškosti?
 - Katere koristi lahko imajo skrbne moškosti zanj in za družbo na splošno?
 - S katerimi izzivi si predstavljajo, da bi se lahko soočal?
 - Ali se ukvarja s preprečevanjem nasilja nad ženskami?
3. Če vidite, da udeleženci_ke težko pomislijo na določeno osebo, jih povabite, naj razmislijo o tem, kakšen bi moral biti nekdo, da ne bi deloval v skladu s hegemono moškostjo in zato ustreza opredelitvi skrbnih moškosti.
4. Razdelite jih v manjše skupine po 3-4 (10 min). Povabite jih, da rezultate delijo s preostalimi člani_cami skupine in se pri tem osredotočijo na značilnosti, ki jih z njihovega vidika lahko imajo

skrbne moškosti, ter na prednosti in izzive pri poskusu izstopa iz okvirjev hegemonne moškosti. Udeleženci_ke naj razmislijo tudi o tem, kako vključiti fante v preprečevanje vseh oblik nasilja na podlagi spola ter o izzivih in koristih, ki jih to lahko prinese. Če ni časa za razpravo v manjših skupinah, jih lahko povabite, da o tem razpravljajo v celotni skupini.

5. Vrnite se v celotno skupino (10 minut). Sodelujoče vprašajte, ali težko razmišljajo o vzorcih skrbne moškosti in ali menijo, da so skrbne moškosti pogoste in deležne prepoznavnosti. Razpravljajo lahko tudi o mnenju, da imajo mladi pozitivne modele skrbnih moškosti in fante, ki so vključeni v preprečevanje nasilja na podlagi spola. Povabite jih lahko k razpravi o tem, kako bi jih kot učitelji_ce lahko podprli pri iskanju modelov, ki spodbujajo diskurze o dekonstrukciji spolnih vlog in stereotipov ter boju proti nasilju na podlagi spola. Predlagate lahko tudi nekaj ali več znanih osebnosti, ki se umeščajo v feministični diskurz in dekonstrukcijo hegemonne moškosti, da bi po potrebi olajšali ta del razprave.

Nadaljevalna izvedba: dodatne vsebine in metode

Tema 1: Kaj je nasilje na podlagi spola: povezava s spolnimi stereotipi in vlogami ter (ne)enakostjo spolov (20 min)

Za nadaljevalno in daljše izvajanje tega modula pripravite predstavitev s **ključnimi opredelitvami in dejstvi o nasilju na podlagi spola**. V prejšnjem razdelku poiščite ključne opredelitve in koncepte v zvezi z nasiljem na podlagi spola.

Tema 2: Skrbne moškosti in vključevanje fantov v preprečevanje nasilja na podlagi spola: kratek uvod, opredelitev in koristi (40 min)

Metoda 2.4 Pravi moški (40 min)

Za nadaljevalno in daljše izvajanje tega modula vključite **metodo Pravi moški**, ki dopolnjuje razmislek o skrbnih moškostih. Ta metoda sodelujoče spodbuja k razmisleku o značilnostih hegemonne moškosti in o tem, kako jo je mogoče spremeniti. Reflektirajo značilnosti, ki so jim všeč pri moških, ki jih poznajo - običajno so ti vidiki odnosni, čustveni in osebni. Cilj te metode je ustvariti sporočilo, da so »pravi moški« običajno moški, ki skrbijo za druge in predstavljajo skrbne moškosti.

Pripravite papir in pisala za vse sodelujoče.

Pisanje o »**moških na splošno**« (5 min): Udeležencem_kam razdelite liste papirja in pisala. Prosite jih, naj oštevilčijo obe strani papirja z 1 (sprednja stran) in 2 (zadnja stran). Prosite jih, naj razmislijo o družbenih predstavah in pričakovanjih o moških ter jih zapišejo na stran.

»Kakšen moški v družbi velja za 'pravega moškega'? Kakšne lastnosti, obnašanje, izgled mora imeti 'pravi moški'? Katere značilnosti so tipične za prevladujoč koncept moškosti? Prosim, napišite to na prvo stran lista.«

Pisanje o »**moškem, ki mi je všeč**« (5 min): Sodelujoče prosite, naj pomislijo na osebo moškega spola, ki jim je všeč, in jo opišejo na strani 2.

»Zdaj pa pomislite na osebo moškega spola iz skupine prijateljev, družine, službe ali od koderkoli drugje, ki vam je zelo všeč. Na strani 2 opišite, zakaj vam je všeč.«

Branje idej drug drugega (5 min): Sodelujoče prosite, naj zdaj vzamejo svoj papir, iz njega oblikujejo žogo in jo vržejo osebi, ki jo želi ujeti in prebrati. Na ta način sodelujoči_e berejo odgovore drug

drugega. Metanje večkrat ponovite.

Oblikovanje skupin po dva in pogovor o konceptih moškosti (10 min): Sodelujoče prosite, naj si poiščejo sogovornika_co (najbolje osebo, ki je ne poznajo dobro) in se 10 minut pogovarjajo o naslednjih vprašanjih:

- Ali so značilnosti, ki smo jih našli na strani 1, enake tistim, ki smo jih našli na strani 2?
- Kje so si podobne in kje se razlikujejo?
- Kaj lahko pomeni, če se razlikujejo?

Razprava (15 minut): Sodelujoče prosite, naj povedo, kaj so se naučili pri pisanju, branju in razpravljanju o svojih predstavah o »moških na splošno« in »moškem, ki mi je všeč«.

Med razpravo lahko podate naslednje poudarke:

- »Tipična« moškost v primerjavi z moškostjo v resničnem življenju (utelešenje družbenih konceptov, posledice, ki jih imajo moški zaradi poskusa strogega upoštevanja prevladujočih pričakovanj moške ideologije).
- Spreminjanje idej o moškosti skozi čas in razlike v raznolikih družbah.
- Hegemona moškost proti razvrednotenim oblikam moškosti (moškost, ki je v danem trenutku najbolj prevladujoča, le malo moških lahko živi v skladu z »idealom«).
- Raznolikost znotraj moškosti (npr. glede na razred, starost, družinski status, etnično identiteto, status priseljenca).
- Skrbne moškosti (samopodobe in družbene strukture, ki moškim omogočajo/preprečujejo sprejemanje in udejanjanje vrednot skrbi v zasebnem in poklicnem življenju).
- Moškost in ranljivost.

Opomba: Ta metoda se mora vedno končati z razmislekom o tem, kaj so udeleženci_ke doživeli in kako so se ob tem počutili. Metode ne končajte, ne da bi jo jasno zaključili (pozvali sodelujoče, naj zapustijo svojo vlogo) in preverili, kako se udeleženci_ke počutijo.

Vir: Različica metode temelji na naslednjih virih:

Bissuti, Romeo/Wölfl, Georg. 2011. Stark aber-wie? Methodensammlung und Arbeitsunterlagen zur Jungenarbeit mit dem Schwerpunkt Gewaltprävention, Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur (Abteilung GM/Gender und Schule), Vienna, 2nd Edition.

Fantje v skrbstvenih poklicih. Opolnomočenje fantov za izbiro skrbstvenih poklicev. Priročnik za učiteljice in učitelje ter karierne svetovalce in svetovalke za spolno občutljivo svetovanje. 2019. https://www.boys-in-care.eu/fileadmin/BIC/Slovenia/boys_in_care__handbook_10_SLO_mala.pdf

Boys in Care. Strengthening Boys to Pursue Care Occupations. A handbook for teachers and vocational counsellors working with boys and multipliers for gender sensitive vocational orientation. 2019. https://www.boys-in-care.eu/fileadmin/BIC/General/Boys_in_Care__2019__Strengthening_Boys_to_pursue_Care_Occu

Viri & dodatna literatura:

Abril, P. (2021). *Men and caring masculinities*. Dostopno prek: <https://revistaidees.cat/en/men-and-caring-masculinities/>

Advisory Committee for the Prevention and Combating of Domestic Violence in the Family. (2012). *Extent, Frequency, Nature and Consequences of Domestic Violence against Women in Cyprus*. Dostopno prek: <http://www.familyviolence.gov.cy/cgi-bin/hweb?-A=971&-V=research>

Barcelona City Council. (n.d.). *Recurs pedagògic - Masculinitat[s]*. Dostopno v španščini in katalonščini: <https://ajuntament.barcelona.cat/recursospedagogics/ca/masculinitats/construccions-de-les-masculinitats>

Blake KR, O'Dean SM, Lian J, Denson TF. (2021). *Misogynistic Tweets Correlate With Violence Against Women*. *Psychological Science*. 2021;32(3):315-325. doi: 10.1177/0956797620968529

Connell, W., R. (2012). *Moškosti*. Ljubljana: Krtina.

Council of Europe (2019). *Gender Matters. A manual on addressing gender-based violence affecting young people*. Second Edition. Council of Europe, 2019. Dostopno prek: <https://rm.coe.int/gender-matters-a-manual-on-addressing-gender-based-violence-affecting-/16809e1c34>

Council of Europe (2018). *Safe at school: Education sector responses to violence based on sexual orientation, gender identity/expression or sex characteristics in Europe*. Council of Europe, 2018. Dostopno prek: <https://rm.coe.int/prems-125718-gbr-2575-safe-at-school-a4-web/16809024f5>

Council of Europe (2011). *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence* (CETS No. 210). Dostopno prek: <https://rm.coe.int/1680a48903>

CoE (2021). *cyber violence*. Dostopno prek: <https://rm.coe.int/prems-153621-gbr-2574-study-online-a4-bat-web/1680a4cc44>

Elliott, Karla (2016). *Caring Masculinities: Theorizing an Emerging Concept*, in: *Men and Masculinities* 19(3) 2016: 240-259, Sage.

Etaugh, C. (2020). *Prevalence of Intimate Partner Violence in LGBTQ Individuals: An Intersectional Approach*. In: Russell, B. (eds) *Intimate Partner Violence and the LGBT+ Community*. Springer, Cham.

European Union (2013). *European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey. Results at a glance*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013. Dostopno prek: <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/eu-lgbt-survey-european-union-lesbian-gay-bisexual-and-transgender-survey-result>

European Parliament Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs (2018). *Study for the FEMM Committee. Cyber violence and hate speech online against women*. European Union, 2018. Dostopno prek:

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604979/IPOL_STU\(2018\)604979_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604979/IPOL_STU(2018)604979_EN.pdf)

FRA. (2020). *LGBTI II Survey*. Dostopno prek: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-lgbti-equality_en.pdf

Fraser, Nancy (1997). *Justice Interruptus: Critical Reflections on the "Postsocialist" Condition*. Psychology Press, New York.

GEAR (2015). *The Master GEAR against IPV Package*. Dostopno prek: <https://www.gear-ipv.eu/educational-material/master-package>

Hagemann-White, Carol (2008): *Vorwort*. In *Gewalt im Geschlechterverhältnis. Erkenntnisse und Konsequenzen für Politik, Wissenschaft und soziale Praxis*, Forschungsnetz Gewalt im Geschlechterverhältnis [GiG-net] (ed.), 7 – 10. Opladen: Verlag Barbara Budrich.

Hanlon, Niall. (2012). *Masculinities, care and equality: identity and nurture in men's lives*. Palgrave Macmillan, London.

O'Malley, J. et al. (2018). *Sexual and gender minorities and the Sustainable Development Goals*. United Nations Development Programme, 2018. Dostopno prek: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/SDGs_SexualAndGenderMinorities.pdf

Jewkes, R. K., Flood, M. G., Lang, J. (2015). *From work with men and boys to changes of social norms and reduction of inequities in gender relations: A conceptual shift in prevention of violence against women and girls*. Faculty of Law, Humanities and the Arts - Papers. 2063. Dostopno prek: <https://ro.uow.edu.au/lhapapers/2063>

Kassis, W., Abril, P., Bohne, S., Busche, M., Hrženjak, M., Humer, Ž., Puchert, R., Romero, A., Scambor, C., Scambor, E. (2010): Eltern und Lehrpersonen als Gewalt-Risikofaktoren Jugendlicher. *Psychotherapie Forum* 18(2):80-88.

Kato-Wallace, J., Barker, G., Sharafi, L., Mora, L., Lauro, G. (2016). *Adolescent Boys and Young Men: Engaging Them as Supporters of Gender Equality and Health and Understanding their Vulnerabilities*. Washington, D.C.: Promundo US. New York City: UNFPA.

Kimmel, Michael (2008). *Guyland: The Perilous World Where Boys Become Men*. New York: Harper.

Kimmel, Michael (2010). *Misframing men: the politics of contemporary masculinities*. New Brunswick, New Jersey: Rutgers University Press.

Krug, E., G., Mercy, J., A., Dahlberg, L., L., Zwi, A., B. (2002). The world report on violence and health. *Lancet*, 360: 1083-1088.

National Education Union and UK Feminista (2017). *It's just everywhere: A study on sexism in schools – and how we tackle it*. National Education Union and UK Feminista, 2017. Dostopno prek: <https://ukfeminista.org.uk/wp-content/uploads/2017/12/Report-Its-just-everywhere.pdf>

Plan International (2020). *Free to be online? A report on girls' and young women's experiences of online harassment*. Dostopno prek: <https://plan-international.org/publications/freetobeeonline>.

Pollack, W. S. (1998). *Real Boys: Rescuing Our Boys From the Myths of Boyhood*. New York: Henry Holt and Company.

Scambor, E., Täubrich, M., Busche, M., Könnecke, B., Hartmann, J. (2021). *Potenziale einer heteronormativitätskritischen sexuellen Bildung für die Prävention sexualisierter Gewalt gegen Jungen* [Potentials of a heteronormativity-critical sex education for the prevention of sexualized violence against boys]. V: Laimbauer Viktoria und Paul Scheibelhofer, Sexualität und Pädagogik. Teil 2: Zur praktischen Umsetzung von Sexualpädagogik, schulheft 3/21 – 183, S. 98-108.

Scambor, E. & Kurzmann, M. M. (2017). *Intersektionale Zugänge in der Burschenarbeit. Anerkennungspraktiken als Maßnahmen gegen Exklusion und Gewalt*. In: Kronberger, S., Oberlechner, M., Bramberger, A. (Hrsg.). Bildung – Intersektionalität - Geschlecht (S. 55-70). StudienVerlag, Innsbruck. <https://www.studienverlag.at/buecher/5435/bildung-intersektionalitaet-geschlecht/>

Scambor, E., Wojnicka, K. & Bergmann, N. (ed.) (2013). *Study on the Role of Men in Gender Equality*. Prepared for the European Commission, written by Sophia Belghiti-Mahut, Nadja Bergmann, Marc Gärtner, Jeff Hearn, Øystein Gullvåg Holter, Majda Hrženjak, Ralf Puchert, Christian Scambor, Elli Scambor, Hartwig Schuck, Victor Seidler, Alan White & Katarzyna Wojnicka. Dostopno prek: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f6f90d59-ac4f-442f-be9b-32c3bd36eaf1/language-en>

UNESCO and UN Women (2016). *Global Guidance on Addressing school-related gender-based violence*. Dostopno prek: <https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2016/Global-guidance-on-addressing-school-related-gender-based-violence-en.pdf>

United Nations (2018). *Special Rapporteur on VAW (cyber violence)*. Dostopno prek: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G18/184/58/PDF/G1818458.pdf?OpenElement>

United Nations Girls Education Initiative (2018). *A whole school approach to prevent school-related gender-based violence: minimum standards and monitoring framework*. New York, NY: United Nations Girls' Education Initiative. Dostopno prek: <https://endvawnow.org/uploads/browser/files/whole-school-approach-to-prevent-srgbv-minimum-standards-framework-ungei.pdf>

UN Women (2013). *The Ecological Framework*. Dostopno prek: <https://www.endvawnow.org/en/articles/1509-the-ecological-framework.html>

UN Women (2016). *Global guidance on addressing school-related gender-based violence*. UNESCO Publishing. Dostopno prek: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2016/12/global-guidance-on-addressing-school-related-gender-based-violence>

UN Women (2016). *Self-learning booklet: Understanding masculinities and violence against women and girls*. Dostopno prek: https://trainingcentre.unwomen.org/RESOURCES_LIBRARY/Resources_Centre/masculinities%20booklet%20.pdf

UN Women (2020). *Discussion Paper. Work with men and boys for gender equality: A review of field formation, the evidence base and future directions*. No. 37, November 2020. UN Women, 2020. Dostopno prek: <https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2020/Discussion-paper-Work-with-men-and-boys-for-gender-equality-en.pdf>

Watch, O. (2019). *Men in focus: unpacking masculinities and engaging men in the prevention of violence against women*. Melbourne: Our Watch. Dostopno prek: <https://media-cdn.ourwatch.org.au/wp-content/uploads/sites/2/2019/11/06231949/Men-in-focus-Evidence-review.pdf>

WHO (2018). *Violence against women Prevalence Estimates. Global, regional and national prevalence estimates for intimate partner violence against women and global and regional prevalence estimates for non-partner sexual violence against women*. Geneva. Dostopno prek: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240022256>

Modul 3: Preprečevanje nasilja na podlagi spola v šolskem okolju

Modul 3
Preprečevanje nasilja na podlagi spola v šolskem okolju
Teme
Tema 1: Kaj je preprečevanje nasilja na podlagi spola? Tri ravni preventive. Tema 2: Vloga vzgoje in izobraževanja ter učiteljev_ic pri preprečevanju nasilja na podlagi spola. Tema 3: Razvoj veščin za preprečevanje nasilja na podlagi spola.
Cilj & pedagoški namen
• Spoznati različne vrste preprečevanja nasilja na podlagi spola in vzroke za nasilje, ki jih je potrebno nasloviti v primarni preventivi. • Priskrbeti informacije o dejavnikih, ki podpirajo odpornost na nasilje. • Razmisliti o dejavnikih, ki lahko ogrozijo oziroma povečajo zaščito mladih pred nasiljem na podlagi spola. • Razmisliti o odgovornosti učiteljev_ic in njihovih mejah, ko gre za dobro počutje njihovih učencev_k.
Pričakovani učni rezultati
• Učitelji_ce bodo spoznali koncept primarne, sekundarne in terciarne preventive ter bolje razumeli_e svojo vlogo in odgovornost pri preprečevanju nasilja. • Dobili bodo orodja za prepoznavanje dejavnikov tveganja in spodbujanje zaščitnih dejavnikov, ki lahko pomagajo mladim preprečiti ali obvladovati situacije nasilja na podlagi spola. • Spoznali bodo sklope veščin, ki so potrebne za preprečevanje nasilja med učenci_kami, in kako jih lahko podprejo pri razvijanju teh veščin, zlasti pri razvijanju odpornosti na nasilje.
Priprava & pedagoški pripomočki

- Stoli v krogu.
- Projektor in prenosnik.
- Predstavitev z diap projekcijo.
- Tabla z listi in markerji.
- Pisala in papir.
- Izročki: Študije primerov.

Ob koncu modula udeležencem_kam priskrbite seznam kontaktov strokovnih služb/organizacij na lokalni/nacionalni ravni, s katerimi lahko učitelji_ce stopijo v stik in h katerim lahko napotijo učence_ke v primeru nasilja na podlagi spola.

Za spletno izvedbo priporočamo diap projekcijo in orodje za spletno glasovanje.

Opis po korakih (osnovna različica)

Uvod (skupaj 15 min)

Udeležencem_kam predstavite vsebino tega modula:

- Tema 1: Kaj je preprečevanje nasilja na podlagi spola? Tri ravni preventive.
- Tema 2: Vloga vzgoje in izobraževanja ter učiteljev_ic pri preprečevanju nasilja na podlagi spola.
- Tema 3: Razvoj veščin za preprečevanje nasilja na podlagi spola.

Metoda 3.1 "Bingo" (10 min)

Ta metoda je lahko uporabna kot spoznavna aktivnost in kratek uvod v temo (Glej »Podroben opis metod«).

Tema 1: Kaj je preprečevanje nasilja na podlagi spola? Tri ravni preventive (primarna, sekundarna, terciarna preventiva) (skupaj 35 min)

Teoretični vidik (10 minut)

Medvrstniško nasilje se različno definira, a skupni elementi zajemajo nasilje, ki traja daljše časovno obdobje in se ponavlja. Lahko gre za fizično, psihično, verbalno ali ekonomsko nasilje, pri čemer so očitne razlike v telesni ali psihični moči med žrtvijo in storilcem, zaradi česar se žrtev ne more braniti, občuti nemoč in strah. Različni pogledi so tudi glede oblik medvrstniškega nasilja. Denimo Zabukovec Kerin (2002) razlikuje **med petimi oblikami medvrstniškega nasilja**: **fizično nasilje** (odrivanje, brcanje, boksanje, klofutanje, lasanje, pljuvanje, omejevanje gibanja ipd.); **verbalno nasilje** (žaljivke, žaljivi vzdevki, širjenje lažnih govoric, pisanje žaljivk po javnih površinah ipd.); **psihično nasilje** (grožnje, izločanje, trpinčenje, osamitev, žaljive kretnje, ustrahovanje, seksizem ipd.); **ekonomsko nasilje** (izsiljevanje denarja ali drugih materialnih dobrin, prisilno pisanje domače naloge za drugega, siljenje drugega, da mu pomaga goljufati pri testu, prisiljevanje k zamlčanju informacij o vandalizmu, kateremu je bila priča posamezna oseba ipd.); **spolno nasilje** (otipavanje, žaljivke s seksualno vsebino, kazanje pornografske literature, siljenje h kazanju spolnih organov, siljenje k spolnim odnosom ipd.). Košir (2013) dodaja še **elektronsko nasilje**, ki zajema značilno nasilno vedenje prek uporabe informacijske tehnologije (mobilni telefoni, elektronska sporočila, forumi, blogi, spletne strani ipd.). Torej, gre za negativna sporočila, žalitve, grožnje, širjenje laži o drugih, kraje gesel za dostop do zasebnih podatkov, fotografij ipd. Rus in Bernik (2012) izpostavljata, da se **za to obliko nasilja pojavlja več imen (angl. »cyberbullying«)**, na primer **virtualno, spletno, kibernetško nasilje**, pri čemer je značilno, da se posamezna oseba za ustrahovanje, razžalitev ali izsiljevanje drugega poslužuje informacijsko-komunikacijskih tehnologij (torej so mobilni telefoni, računalniki, fotoaparati, kamere, spletne povezave, mobilna omrežja kot pogoj za razširjanje vsebin).

Spletno nasilje je možno razdeliti na tri elemente: spletno ustrahovanje, trpinčenje in ustrahovanje. Spletno nasilje lahko delimo na neposredno nasilje oziroma direktno in neposredno nasilje nad žrtvijo, ki ostaja v zaprtem krogu (nasilnež-žrtev) ter na drugi strani posredno nasilje, ki obsega večje število nasilnežev oziroma sodelujočih, ki na različne načine izvajajo nasilje nad žrtvijo (Wong-Lo, Bullock in Gable, 2011). Langos (2012) predvideva še tretjo

obliko spletnega nasilja (posredno nasilje brez hujskača), pri kateri nasilnež na spletnih omrežjih javno objavlja sporne in žaljive vsebine o žrtvi, pri tem pa nima nadzora nad tem, kdo vse bo s takšno vsebino rokoval. V publikaciji *Odklikni!* (2019) spletno nasilje razdelijo na štiri povezane sklope: žaljenje (pošiljanje in deljenje žaljivih, neprimernih, sovražnih sporočil ali komentarjev; ustanovitev spletne skupine, katere namen je širjenje sovraštva in zasmehovanje posamezne osebe ali skupine; obrekovanje preko spletnih aplikacij in drugih omrežij ter kanalov komuniciranja; »trolanje« oziroma objavljanje in pošiljanje žaljivih, provokativnih ali sovražnih sporočil z namenom izzivanja posamezne osebe ali skupine ter pridobivanja pozornosti; predelava fotografij ali videoposnetkov na žaljiv ali sovražen način z namenom posmehovanja ali zaničevanja žrtve; »memi« oziroma predelane fotografije ali animacije, predelava katerih je pogosto žaljiva in ponižujoča); nadlegovanje in trpinčenje (ustanovitev in upravljanje lažnega profila z namenom osramotitve, očrnitve ali prevare žrtve; spletno zalezovanje s smislu ponavljajočega in nezaželenega kontaktiranja in spremljanja žrtve, ki se pogosto prepleta s fizično obliko zalezovanja; izsiljevanje žrtve preko pošiljanja sporočil ali zahtev nasilne osebe, pri čemer so pogoste povezave s pošiljanjem intimnih fotografij žrtve; grožnje in ustrahovanje preko zasebnih ali javnih sporočil in objav); izključevanje (izključevanje posamezne osebe iz različnih družbenih skupin na spletu, kjer nato žrtev ogovarjajo ali žalijo, pri čemer je žrtev o obstoju skupine pogosto seznanjena) in zloraba zasebnosti (fotografiranje ali snemanje posamezne osebe in objava brez dovoljenja; deljenje in pošiljanje intimnih fotografij in posnetkov; kraja gesel; vdiranje oziroma »hekanje« v posamezne račune ali spletne profile; e-blatenje oziroma »doxing« oziroma pridobivanje osebnih podatkov posamezne osebe na spletu z namenom kasnejšega razkritja pridobljenih podatkov, pri čemer je glavni cilj množično nadlegovanje in blatenje dotične osebe; zloraba zaupanja, pri kateri gre za javno objavo in razkritje zasebnih informacij, ki so bile storilcu zaupane s strani žrtve).

Olweus (1993) pravi, da o **medvrstniškem nasilju v šoli** govorimo, kadar je učenec_ka v daljšem časovnem obdobju večkrat izpostavljen agresivnemu vedenju oziroma negativnim dejanjem, ki jih je povzročil vrstnik_ca oziroma skupina vrstnikov_ic. Drugi avtorji (Smith, Ananiadou in Cowie, 2003) tej definiciji dodajajo še nekatere elemente: agresivno in/ali manipulativno in/ali izključevalno vedenje ene ali več oseb proti eni ali več (drugim) osebam je zavestno, namerno in ponavljajoče se ter vključuje neravnovesje moči med povzročiteljem_ico in žrtvijo (to neravnovesje je lahko fizično, psihično ali socialno).

Preventivno delo vključuje tri ključne ravni ukrepanja:

- a. Primarna preventiva: ukrepi na ravni celotnega prebivalstva, preden pride do posledic, ki so negativne za zdravje in zavoljo preprečevanja. Te pobude naslavlajo primarne ('prvotne' ali izvirne) vzroke nasilja.
- b. Sekundarna preventiva ali zgodnja intervencija: ukrepi, namenjeni tistim, ki so izpostavljeni tveganju doživljanja ali povzročanja nasilja, s ciljem ustaviti negativne posledice za zdravje ali jih omiliti. Cilj je »spremeniti potek dogodkov« pri tistih osebah, ki so izpostavljene nadpovprečnemu tveganju povzročanja ali doživljanja nasilja.
- c. Terciarna preventiva ali odziv: ukrepi, ki jih izvajamo, da bi preprečili ponovitev nasilja in negativnih posledic za zdravje. S terciarno preventivo podpremo tiste, ki so izkusili nasilje, in dosežemo, da storilec_ka prevzame odgovornost za svoje dejanje (cilj je preprečiti ponovitev nasilja).

Te tri stopnje preventive lahko uporabimo kot smernice za delo pri preprečevanju nasilja na podlagi spola.

Metoda 3.2 Kviz (5 min)

Ta metoda nam omogoča, da hitro ponovimo, kar smo izvedeli doslej in utrdimo novo znanje, tako da ga uporabimo v praksi (glej »Podroben opis metod«).

Vzroki nasilja

Projekt *Delovanje za enakost* se osredotoča na primarno preventivo. Za preprečevanje nasilja na podlagi spola moramo nasloviti dejavnike, ki so njegov vzrok. Organizacija Our Watch navaja (gl. *How to Prevent Gender-Based Violence*), da so med ključnimi vzroki za nasilje na podlagi spola, vključno s spolnim napadom in spolnim nadlegovanjem, naslednji:

- Togo opredeljene spolne vloge in stereotipne konstrukcije moškosti in ženskosti.
- Dopuščanje nasilja nad ženskami.
- Nadzor moških nad sprejemanjem odločitev in omejevanje neodvisnosti žensk v javnem življenju in zasebni sferi.
- Vrstniški odnosi med moškimi, ki poudarjajo agresivnost in nespoštovanje žensk.

Ti vzroki podpirajo normalizacijo, opravičevanje in strpnost do nasilja na podlagi spola, ne le nasilja nad ženskami. Če naslovimo vse štiri vzroke, povezane s spolom, lahko izboljšamo enakost spolov na vseh področjih vsakdanjega življenja in preprečimo nasilje na podlagi spola (*Our Watch*).

Metoda 3.3 Vzroki nasilja (20 min)

Pri tej metodi črpamo iz ustvarjalnosti in predhodnega znanja sodelujočih, tako da jih prosimo, naj z metodo možganskega viharja predlagajo praktične ideje za preprečevanje nasilja na podlagi spola (Glej »Podroben opis metod«).

Tema 2: Vloga vzgoje in izobraževanja ter učiteljev_ic pri preprečevanju nasilja na podlagi spola (skupno 30 min)

V tem delu izhajamo iz samorefleksije in spoznavanja lastnih omejitev.

Metoda 3.4 Študije primera - vloga učiteljskega kadra (30 min)

Cilj je predstaviti udeležencem_kam kompleksne situacije (sekundarne) intervencije, kjer se učitelji_ce na različne načine odzovejo na situacijo nasilja v njihovi šoli. Sodelujoči_e razmišljajo o dolžnostih učiteljev_ic na eni strani in njihovih omejitvah na drugi strani ter med tem procesom odkrivajo lastne omejitve. Pri tem kot primere uporabljajo različne vrste nasilja (nadgradnja modula 2) (glej »Podroben opis metod«).

Tema 3: Razvoj veščin za preprečevanje nasilja na podlagi spola (skupaj 30 min)

Mehke veščine (5 min)

Mehke veščine so uporabne na številnih področjih vsakdanjega življenja in nam pomagajo ustrezno ravnati v formalnih in neformalnih situacijah. Igrajo tudi ključno vlogo pri preprečevanju nasilja na primarni, sekundarni in terciarni ravni.

Vir: Youthpower Action (2016) Key Soft Skills for Cross-Sectoral Youth Outcomes. United States.

Dejavniki zaščite na štirih ravneh (5 min)

V primerih doživljanja nasilja je pomemben zaščitni dejavnik pri sekundarni in terciarni preventivi koncept odpornosti na nasilje. Ti dejavniki temeljijo na reprezentativni študiji mladih (STAMINA-Study, Busche & Scambor, 2011).

Raziskave, npr. v okviru projekta, izpostavljajo dejavnike ranljivosti ter dejavnike in procese zaščite, ki vplivajo na negativne učinke težkih življenjskih razmer in jih spreminjajo. Zaščitni dejavniki in procesi spreminjajo učinke doživljanja nasilja v smeri nenasilnega vedenja. Zaščitni dejavniki lahko prihajajo iz različnih virov na različnih ravneh. Pogoje za zmanjševanje tveganja lahko opišemo z večstopenjskim modelom (cf. Hagemann-White et al. 2010):

- **Ontogenetska raven** vključuje osebnost in življenjsko zgodovino, zgodnjo in stalno podporo, zaščito in duševno ter čustveno zdravje. Pomembni so naslednji dejavniki: osebne kompetence (empatija, sprejemanje samega sebe, sposobnost refleksije, samozaupanje, odprtost, radost, občutek odgovornosti...), nenehna podpora odraslih, zlasti v težkih časih, odprt odnos glede vlog spolov in jasni načrti za prihodnost.
- **Na mikro ravni** so pomembni vplivi neposrednega in bližnjega okolja, socializacija, osebne vrednote in norme, denimo, pričakovanje spoštljivosti, določene oblike moškosti in ženskosti, vrednote miroljubnosti, vključene v vsakodnevne interakcije. Tu so med pomembnimi dejavniki tile: interakcije s starši, podpora prijateljev_ic, podpora odraslih, podpora učiteljev_ic, tesna prijateljstva, povezanost z določenimi skupnostmi (mladinska subkultura, verske skupnosti), norme in vrednote ter odprt odnos do spolnih vlog.
- **Na mezo ravni** so pomembne družbene institucije in procesi organiziranja življenja ter življenjski vzorci (in njihovo udejanjanje), ki potekajo v družinskih strukturah, soseski, šolskem okolju ter vrednote in norme. Ta raven vključuje tudi »strukture možnosti« npr., dostopnost (strokovne) podpore odraslih. Na mezo ravni so pomembni tile dejavniki: spodbudno šolsko okolje (npr., programi proti nasilju), slog starševanja (pravila in enaka dnevna rutina, institucionalizacija, zunanja podpora družini itn.) ter nenehna podpora

socialnega podpornega sistema (službe za delo z mladimi, svetovalne službe itn.).

- **Makro raven** vključuje pogoje za podporo na ravni družbe kot celote (denimo, prisotnost institucij socialnega dela), kot so zagotavljanje enakosti, zakonodaja, ipd.

Metoda 3.5 Vaja s steklenico kokakole (20 min):

Vajo s steklenico kokakole lahko uporabite kot metodo za vizualno ponazoritev naraščajoče moči čustev in za začetek pogovora o tem, kakšne veščine so uporabne za preprečevanje nasilja.

Udeleženci_ke najprej s pomočjo možganskega viharja v manjših skupinah predlagajo ideje, nato pa predstavimo seznam mehkih veščin, ki jih lahko vadijo s svojimi učenci_kami kot del primarne preventive. To bo omogočilo tudi učiteljem_icam, da bodo med seboj izmenjali lastna opažanja na to temo (glej »Podroben opis metod«).

Povratna informacija & zaključek (10 min)

Za zaključek sodelujoče povabite k razpravi o naslednjih vprašanjih:

- Kaj so se naučili v tem modulu?
- Kakšen majhen korak lahko naredijo pri svojem vsakodnevem poučevanju, da bi z njim prispevali k preprečevanju nasilja?

Podroben opis metod

Metoda 3.1. Bingo (10 min)

Bingo je spoznavna metoda, ki hkrati že ponuja uvid v obravnavano tematiko. Sodelujočim razdelite liste za Bingo. Cilj metode je, da drugim udeležencem_kam zastavijo vprašanja v okvirčkih in zberejo imena v določenem okvirčku. Vsak sodelujoči lahko zapiše ime osebe v okence, ko le-ta na vprašanje odgovori z DA.

Glede na število sodelujočih lahko uvedete pravilo, po katerem se lahko vsako ime na vsakem listu Bingo pojavi le enkrat.

Če je sodelujoči_a izpolnil_a dve vrstici, je igra končana. Zmagovalec_ka zakliče BINGO! Zdaj lahko preberejo dve vrstici z vprašanji in imena oseb, ki so podale odgovore.

Če je dovolj časa, lahko tudi drugi sodelujoči_e preberejo eno vrstico na svojem listu in se na ta način medsebojno predstavijo.

Ali igrate oziroma ste kdaj igrali kakšen glasbeni inštrument?	Ali radi kuhate?	Ali ste živeli v kateri drugi državi?	Ali radi berete pred spanjem?	Ali radi pomagate drugim?
Ali radi	Ali poznate	Ali večino	Ali imate rojstni	Ali imate

plešete?	zakonodajo s področja enakosti spolov v Sloveniji?	gospodinjskega dela opravite sami?	dan v juniju?	prijatelje, ki nimajo državljanstva Republike Slovenije?
Ali mislite, da imajo moški in ženske enake možnosti v javnem življenju?	Govorite dva ali več jezikov?	Ali radi večerjate pred televizijo?	Ali radi živite v svojem kraju?	Ali je skrbstveno delo pomembno za delovanje naše družbe?
Ali bi raje živeli v kateri drugi državi?	Ali imate radi glasbo?	Ali ste spretni pri igranju žogo?	Ali imate tri ali več bratov oziroma sester?	Ali radi potujete v druge države?
Ali vas zanima feministična teorija?	Ali so nasilju na podlagi spola podvrženi tudi moški?	Ali stereotipne predstave lahko vplivajo na naša razmišljanja in vrednote?	Ali je nasilje na podlagi spola problem v šolskem okolju?	Ali poznate nebinarno osebo?

Vir: Temelji na RealGeM & GemTrEx, prirejeno s strani projektne skupine *Delovanje za enakost*.

Metoda 3.2 Kviz (5 min)

Sodelujočim bodo predstavljeni nekateri primeri pobud na področju nasilja na podlagi spola, nato pa bodo morali s pomočjo glasovanja izbrati pravilen odgovor. Seznam možnih odgovorov je naslednji:

1. To je pobuda za primarno preprečevanje.
2. To je pobuda za sekundarno preprečevanje.
3. To je pobuda za terciarno preprečevanje.
4. To ni preventivna pobuda.

Predstavljene bodo naslednje preventivne pobude (odgovori so v poševnem tisku):

- Kampanja ozaveščanja o pravicah na področju reproduktivnega in spolnega zdravja, ki jo organizira lokalni mladinski center (*primarna preventiva*).
- Dejavnost za mlade za kritično analizo prikazovanja moških in spolnih vlog v filmih (*primarna preventiva*).
- Programi za spremembo vedenja za mlade, ki so nasilni ali zlorablajo (*sekundarna preventiva*).
- Telefonska linija za pomoč v živo za poslušanje in nudenje čustvene podpore mladostnicam, ki so pravkar doživele katero koli obliko spolno zaznamovanega nasilja (*sekundarna preventiva*).
- Svetovalna služba, ki dela z moškimi, povzročitelji nasilja v intimnih odnosih (*terciarna preventiva*).
- Skupine vrstniške podpore za žrtve/preživele spolnega nadlegovanja na delovnem mestu (*terciarna preventiva*).

Metoda 3.3 Vzroki nasilja (20 min)

Sodelujoče povabite, da predlagajo konkretne ukrepe, ki jih je mogoče razviti v šolskem okolju, z namenom preseganja vzrokov nasilja. Udeleženci_ke lahko svoje zamisli zapišejo na lističe in jih delijo s preostalimi člani_cami skupine.

VZROKI ZA NASILJE	BISTVENI UKREPI ZA PREPREČEVANJE NASILJA NA PODLAGI SPOLA	KATERE UKREPE BI LAHKO RAZVILI V ŠOLAH?
Opravičevanje nasilja nad ženskami.	Izpodbijanje opravičevanja nasilja nad ženskami.	
Nadzor moških nad odločanjem in omejevanjem neodvisnosti žensk v javnem življenju in odnosih.	Spodbujanje neodvisnosti in odločanja žensk v javnem življenju in odnosih.	
Rigidne spolne vloge in stereotipne predstave o moškosti in ženskosti.	Spodbujanje pozitivnih osebnih identitet ter izpodbijanje spolnih stereotipov in vlog.	
Moški vrstniški odnosi, ki poudarjajo agresivnost in nespoštovanje do žensk.	Krepitev pozitivnih, enakopravnih in spoštljivih odnosov med ženskami in moškimi ter med dečki in deklicami.	

	Spodbujanje in normalizacija enakosti spolov v javnem in zasebnem življenju.	
--	--	--

Izsledki o vzrokih nasilja nad osebami LGBTQIA+ kažejo, da se močno prekrivajo z vzroki nasilja nad ženskami (Our Watch 2017). Ti prekrivajoči se vzroki zajemajo rigidno pojmovanje moškosti ter tradicionalne pristope k spolnosti, spolu in seksualnosti. To pomeni, da bi z jasnim in izrecnim obravnavanjem temeljnih spolno pogojenih vzrokov nasilja na podlagi spola lahko zmanjšali stopnjo nasilja nad LGBTQIA+ osebami.

Sodelujoče vprašajte, kako ti ukrepi lahko pozitivno vplivajo na druge žrtve nasilja, kot so pripadniki LGBTQIA+ skupnosti ali moški.

Metoda 3.4 Študija primerov – vloga učiteljskega kadra (30 min)

1. Sodelujoče razdelite v pare.
2. Vsak par dobi eno študijo primera (glej spodaj).
3. Par naj razpravlja o naslednjih vprašanjih (15 min): Ali menite, da se je učitelj_ica ustrezno odzval? Ali je bilo njegovo oz. njeno vedenje profesionalno? Ali so bile pri ravnanju v situaciji prekoračene kakšne meje? Ali obstaja kaj, kar bi lahko storili drugače? Ali bi se lahko odzvali prej?

Cilj ni opraviti podrobno analizo o tem, kateri koraki posredovanja bi bili primerni. V ospredju pogovora bi morala biti vloga učitelja_ice in to, kako daleč mora iti, da bi podprl svoje učence_ke, zlasti ko gre za lastne meje in zasebnost.

4. Vrnite se v celotno skupino in razpravljajte o naslednjih vprašanjih (*odgovori so na voljo za orientacijo izvajalca_ke metode; ne gre za obsežen seznam*) (15 min)
 - a) Katere različne vrste nasilja na podlagi spola ste opazili v študijah primerov? 1. primer: nasilje nad spolnimi manjšinami, ustrahovanje; 2. primer: morebitno nasilje v družini in/ali spolno nasilje, 3. primer: nasilje zaradi pričakovanj glede moškosti; 4. primer: spolno nasilje (maščevalna pornografija), 5. primer: nasilje na zmenkih (partnersko nasilje).
 - b) Kakšne so odgovornosti učiteljev_ic, ko gre za skrb za učence_ke? Na primer: Učitelji_ce so odgovorni za učence_ke, delujejo kot vzorniki_ce, so zaupanja vredni odrasli zunaj družine, imajo moč kaznovanja, pogosto so zakonsko obvezani, da učence_ke zaščitijo pred nasiljem v šoli, včasih so usposobljeni za prepoznavanje in prijavljanje nasilja.
 - c) Kakšne so meje teh odgovornosti? Učitelji_ce imajo jasne odgovornosti (so vzgojitelji_ce, ne starši), obstajajo (pravne) omejitve znotraj širšega sistema, osebne meje (samopomoč, zasebnost).
 - d) Kateri bi lahko bili koraki primarne preventive, da bi zmanjšali tveganje za nastanek takšnih situacij? Na primer: kampanje, usposabljanja, dejavnosti ozaveščanja o vlogah

spolov, stereotipih in privolitvi/omejitvah za osebe in učence, izobraževanje učencev_k o varnosti na internetu in pravnem okviru, poudarek na komunikacijskih veščinah in čustvenem razvoju, ogled filma/dokumentarnega filma z razredom, delavnice, ki jih izvajajo zunanje organizacije, knjižni klubi, ekskurzije, šolski kodeks ravnanja, zbiranje podatkov o primerih nasilja na podlagi spola itd.

Študije primerov:

1. K vam pride skupina učenk in vam pove, da jih je ena od sošolk v garderobi čudno gledala. Dekle, ki jo obtožujejo, se je pred kratkim v razredu razkrila kot lezbijka, vi pa veste, da so se nekatere druge sošolke za njenim hrbtom o tem pogovarjale. Ko dekle vprašate o teh obtožbah, začne jokati in vam pove, da jo druge sošolke obtožujejo, da jih na skrivaj opazuje v garderobi, odkar so ugotovile, da je lezbijka. Da bi dekle potolažili, ji poveste, kako se je vaša hči kot najstnica razkrila in kako se je, čeprav je bilo sprva težko, kmalu spet zelo dobro počutila v šoli. Zberete druga dekleta in jih okarate, ker so vam lagala, ter jim sporočite, da če jih še kdaj ujamete pri ustrahovanju deklice, bo to imelo resne posledice, saj šolski kodeks ravnanja učencem grozi z izključitvijo in celo izključitvijo v primeru ponavljajočega se ustrahovanja. Obrnete se na šolskega svetovalnega delavca in ga prosite za pomoč pri oblikovanju strategije za izobraževanje razreda o pravicah LGBTQIA+. V sodelovanju s šolsko knjižnico sprostite tudi pobudo, da bi vključili več knjig s tovrstnimi temami.

Teme (za moderacijo): Pravice LGBTQIA+, klevetanje, ustrahovanje, pritisk vrstnikov, deljenje osebnih zgodb z učenci, grožnja z izključitvijo/izključitvijo, vključevanje sodelavcev.

2. Opazili ste, da eden od vaših učencev v zadnjem času nosi bolj ohlapna oblačila z dolgimi rokavi in je pogosto videti izčrpan in nervozen. Zdi se zaprt in tih, njegove ocene pa so se občutno poslabšale. Staršem napišete elektronsko sporočilo, v katerem jih obvestite o teh spremembah v vedenju in da vas skrbi, da učenec morda preživlja težke čase, pri čemer namignete, da je bil morda žrtev nasilja ali zlorabe. Starši vam pišejo nazaj in vas obvestijo, da rešujejo situacijo, vendar vam ne sporočijo nobenih podrobnosti. Svoje pomisleke delite z nekaj sodelavci_kami, ki potrdijo vaše vtise, da se z učencem nekaj dogaja, vendar se tudi strinjajo, da ni dovolj razlogov za zaskrbljenost, da bi opozorili pristojne organe. Ne storite ničesar drugega, čeprav se počutje vašega učenca ne izboljšuje.

Teme (za moderacijo): Znaki spremenjenega vedenja, pogoste odsotnosti od pouka, poslabšanje šolskega uspeha, sum zlorabe in/ali (spolnega) nasilja, morebitna zloraba v družini, vključitev staršev, nekomuniciranje z učencem, pogovor s sodelavci_kami.

3. Deček v vašem razredu vam pove, da se drugi učenci pogosto norčujejo iz njega, ga poniževalno kličejo in ga pogosto potiskajo, ko gredo mimo njega na hodniku. Pravi, da se pogosto norčujejo iz dejstva, da je nižji od večine drugih fantov njegove starosti in da ni preveč dober v športu. Pokaže vam nekaj modric, ki jih ima, ker je padel, ko so ga potisnili.

Opazili ste tudi, da se fant očitno ne spopada dobro s puberteto in da ima pogosto mastne lase in kožo, ko pride v šolo, iz česar se norčujejo tudi drugi učenci. Deček se boji, da bo neposreden pogovor z drugimi učenci situacijo še poslabšal, zato ste v razred povabili organizacijo, ki deluje na področju mladih in preprečevanja nasilja, in z učenci so izvedli delavnice. Dečku kupite tudi nekaj izdelkov za nego kože, saj veste, da pri njegovih starših primanjkuje denarja, in mu ponudite, da mu pokažete, kako jih uporabljati. Povejte mu, da ste imeli tudi vi v puberteti veliko mozoljev in da vam je nega kože zelo pomagala.

Teme (za moderacijo): Puberteta, ustrahovanje, standardi moškosti (višina, šport), fizična zloraba, zaupanje med učencem_ko in učiteljem_ico, vključevanje strokovnjakov_inj, uporaba izvenšolskih virov, darila učencu_ki, izmenjava osebnih podatkov z učencem_kami.

4. Ko greste med odmorom na stranišče, v sosednji kabini slišite jokati dekle. Trkate na vrata in jo skušate prepričati, naj pride ven in vam pove, kaj se dogaja. Čeprav sprva nerada, vam dekle pove, da se je njen fant (ki obiskuje isto šolo) z njo pravkar razšel po prepiru. Prosil jo je za fotografijo zgoraj brez, in ko mu jo je poslala, jo je pokazal svojim prijateljem. Ko ga je s tem soočila in ga prosila, naj fotografijo izbriše, se je z njo razšel in ji zagrozil, da bo fotografijo poslal celotni šoli, če ga ne bo nehala nadlegovati. Dekle je o tem povedalo svoji mami, ki jo je obtožila za nastalo situacijo. Pokličete starše in se dogovorite za sestanek, da jim razložite, da dekle ni bilo krivo za to, kar se je zgodilo. Obrnete se tudi na dečkovega razrednega učitelja in se z njim pogovorite o nadaljnjem ravnanju.

Teme (za moderacijo): pogovor v stranišču, ljubezensko življenje učencev_k, pošiljanje seksualnih sporočil preko naprav, morebitna prisila, gole fotografije, kršitev zasebnosti, izsiljevanje, maščevalna pornografija, obtoževanje žrtve (prek staršev), pomanjkanje podpore, vključitev staršev, vključitev sodelavca.

5. Opazili ste, da sta dva vaša učenca, fant in dekle, začela hoditi na zmenke. Sprva se zdi, da sta si zelo blizu in da sta srečna drug z drugim. Po nekaj mesecih opazite, da se vse pogostejše prepirata in da jima morate med poukom večkrat reči, naj se nehata prepirati. Slišali ste, kako fant dekletu pravi, naj se ne druži z drugimi učenci moškega spola, saj bi ji lahko zameril, če bi bila preveč prijazna z njimi. Nekoč ga slišite, kako kriči nanjo, da ga njeno vedenje prizadene. Spet drugič slišite, kako se prijateljice pritožujejo nad njo, da se ne druži več z njimi. Občutek imate, da je dekle videti manj srečno, vendar še vedno ves čas preživi s svojim fantom. Prav tako v razred neha nositi kratke hlače in kratka krila. Nekega dne med odmorom opazite, da fant sedi sam v odmaknjenem kotičku z dvema telefonoma v roki, v enem od njiju prepoznate, da je to telefon njegovega dekleta. Z njim se soočite, da je brskal po prijateljičinem telefonu, kar zanika; trdi, da je le »skrbel za njeno varnost«. Zasežete telefon in ga pošljete v pisarno ravnatelja. Ko vprašate dekle, začne jokati in reče, da je morala izgubiti telefon in da ga je verjetno »našel zanjo«. Prizna, da je v preteklosti že brskal po njenem telefonu, da bi videl, s kom se je pogovarjala, vendar je to vedenje prenehalo. Veste, da laže, da bi zaščitila fanta, vendar ne veste, kako jo pripraviti do tega, da bi se vam odprla. Na pogovor povabite dekletove prijateljice, ki povedo, da se fant obnaša zelo

ljubosumno in poskuša nadzorovati dekletovo vedenje. Obtoževal jo je, da flirta z drugimi fanti, in jo prosil, naj ves prosti čas preživlja z njim, da bo lahko prepričan, kje je. S temi informacijami stopite v stik s starši obeh najstnikov in prosite ravnatelja, naj se vključi v pogovor.

Teme (za moderacijo): ljubezensko življenje učencev_k, neprimerno vedenje med poukom, nasilje na zmenkih, morebitna prisila, prisluškovanje učitelja_ice pogovorom učencev_nk, ljubosumje, sramotenje deklet, vzorci nadzora in pritiska, kršenje zasebnosti, morebitna kraja, vključitev ravnatelja_ice, žrtev štiti storilca, spraševanje najstnikov_ic.

Metoda 3.5 Vaja s steklenico kokakole (20 min)

Vaja s steklenico kokakole (5 min):

Vzemite steklenico kokakole in jo stresajte, dokler se ne speni (lahko tudi druge brezalkoholne pijače, vendar je bolj vidno pri kokakoli). Prosite eno osebo v skupini, naj odpre steklenico (najverjetneje je ne bo želela odpreti). Skupino vprašajte, kaj bi se po njihovem mnenju zgodilo, če bi zdaj odprli steklenico (odgovor: vsebina steklenice bo šumela in se razlila).

Vprašajte skupino: Ali menijo, da bi bila to pametna ideja? Tudi če bi steklenico le malo odprli? Ali bi lahko pili, če bi le malo odvili pokrovček, ne da bi steklenico dejansko odprli? Ali lahko kdo ugiba, kaj bi steklenica lahko pomenila?

Po teh vprašanjih razložite, da lahko različne elemente steklenice kokakole primerjamo s situacijo, v kateri delujemo oziroma uporabljamo nasilje: kaj nas pretrese (nas razjezi), kako doživljamo šum (jezo), iz česa je sestavljena naša črna tekočina (katera druga čustva in temeljne potrebe so lahko vključene), kaj potrebujemo, da umirimo svoj šum (čas in prakso), in da se je mogoče naučiti in ugotoviti, kako se umiriti, ko smo 'šumeči' (ne delujemo nasilno ter umirimo sebe, svoj um in telo).

Vprašanja v manjših skupinah (3 osebe v skupini, 15 min)

- Katere spretnosti in strategije so za učence_ke koristne pri preprečevanju nasilja? *Seznam veščin (za vodjo): čustvena inteligenca, aktivno poslušanje, samozavedanje, empatija, potrpežljivost, samorefleksija, prožnost/prilagodljivost, odpornost, obvladovanje stresa, kritično mišljenje, komunikacijske veščine, sposobnost izražanja čustev, občutek za meje/soglasje, veščine obvladovanja.*

- Ali lahko delite pozitivne primere razvoja samoregulacije ali čustvene inteligence, ki ste jih opazili pri učencih_kah?

Vrnite se k skupini in vprašajte (10 min):

- Kaj lahko učencem_kam pomaga pri uravnavanju njihovih »steklenic kokakole«? (*glejte seznam spretnosti*)

- Kaj lahko storijo učitelji_ce, da bi učencem_kam pomagali pri razvijanju takšnih spretnosti?

- Kako hegemoni moškost ovira učence in učenke, zlasti fante, pri razvijanju zgoraj omenjenih

mehkih veščin?

- Katerih drugih dejavnikov še nismo upoštevali?

Nadaljevalna stopnja: dodatne vsebine in metode

Tema 1: Kaj je preprečevanje nasilja na podlagi spola? Tri ravni preventive (primarna, sekundarna, terciarna preventiva)

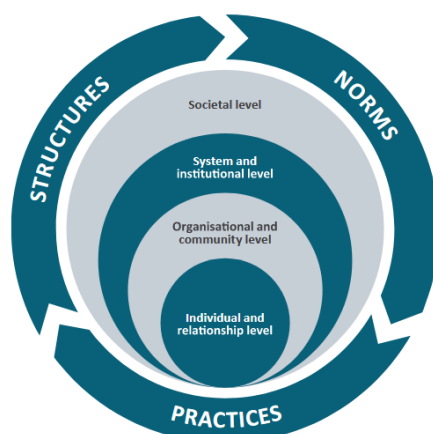
Teoretični vidik

Dejavniki tveganja in zaščite (20 min)

Po navedbah United Nations Girls Education Initiative (2018) socioekološki model pojasni vzroke na osebni ravni ter na ravni družine in šole, ki vplivajo na nasilje na podlagi spola v šolskem okolišju. Dejanja ali grožnje s spolnim, fizičnim ali psihološkim nasiljem, do katerega prihaja v šoli in njenem okolju zaradi spolnih norm in stereotipov ter neenake dinamike med spoloma (UNESCO & UN Women, 2016), so medsebojno povezani in v medsebojni interakciji. Toda spolne norme oblikujejo tudi širše družbene strukture in družbene norme v skupnosti, ki prispevajo k spolni neenakosti, diskriminaciji in nasilju na podlagi spola.

Organizacija Our Watch (2019) navaja, da socioekološki model omogoča »aktivno prevpraševanje in spreminjanje tega sistema in zmanjševanje njegovega vpliva na ženske. Kar zadeva moške in moškosti, transformativni pristopi vključujejo izrecno kritiko in prevpraševanje dominantnih oblik in vzorcev moškosti ter si prizadevajo vključiti moške in fante k prevpraševanju teh vzorcev in spodbujanju širših družbenih sprememb« (Our Watch, 2019:19).

Figure 1: Socio-ecological model of violence prevention

Vir: Watch, O. (2019). Men in focus: unpacking masculinities and engaging men in the prevention of violence against women. Melbourne: Our Watch.

Medsebojna interakcija teh dejavnikov na posamezni ravni in med ravnmi kaže na to, kakšno je tveganje za perpetuiranje, normaliziranje ali doživljanje nasilja na podlagi spola. Denimo, mlada oseba, ki je bila žrtev nasilja kot otrok, katere skupina prijateljev normalizira nasilno vedenje in ki jo zanima skupina, ki kriminalizira feministično gibanje in zanika nasilje na podlagi spola, je izpostavljena večjemu tveganju za povzročanje nasilja.

S pomočjo analize teh dejavnikov, ki se osredotoča na šolo, lahko prepoznamo ne le nasilje na podlagi spola v šolskem okolju, temveč katerokoli obliko nasilja na podlagi spola v kakršnem koli scenariju. Pri prepoznavanju in upoštevanju dejavnikov zaščite in tveganja so naslednji **dejavniki, ki so medsebojno povezani, to so starost, spol, razred, itn., zato je pomemben intersekionalen pristop** k analiziranju in prepoznavanju teh dejavnikov. Upoštevati moramo medsebojno povezanost starosti, spola, porekla in razreda, kot dejavnikov, ki med drugimi osmi zatiranja vplivajo na naše predstave o tem, kdo so žrtve in kdo so storilci ter kaj je tveganje za povzročanje oz. doživljanje nasilja na podlagi spola. Na primer poreklo, etnično pripadnost ali versko usmerjenost je potrebno analizirati in prepoznati kot dejavnike zaščite oz. tveganja, ne da bi se pri tem ujeli v relativiziranje oz., na drugi strani, v družbene predsodke.

Poznavanje in prepoznavanje nekaterih glavnih dejavnikov tveganja in zaščite med mladimi lahko učiteljem_icam omogoči preprečevanje, prepoznavanje in naslavljanje nasilja na podlagi

■ **Figure 4:** Risk factors for SRGBV

spola.

Vir: UNESCO and UN Women (2016). Global guidance on addressing school-related gender-based violence, UNESCO and UN Women, str. 28.

Med **dejavnike tveganja** štejemo tiste osebn, družinske ali kontekstualne elemente, ki lahko kažejo na ranljivost osebe za povzročanje ali doživljanje nasilja in zahtevajo spremljanje in

opazovanje ter čuječ in proaktiven odnos, da lahko preprečimo situacijo nasilja ali posredujemo v njej. Nekateri primeri so: da ima oseba ponotranjeno in normalizirano seksistično ideologijo in tradicionalne normativne modele moškosti in ženskosti, da idealizira ali sprejema mit romantične ljubezni, da ima ponotranjene avtoritarne ali nasilne vzorce reševanja konfliktov v medosebnih razmerjih, da nasilje vidi kot normalen del moškosti, da ima nizko samospoštovanje in čustvene primanjkljaje ter občutek osamljenosti.

Pod **zaščitne dejavnike** razumemo tiste osebne, družinske ali kontekstualne elemente, ki preprečujejo, zmanjšujejo ali zavirajo doživljanje nasilja na podlagi spola ali da v primeru doživljanja nasilja pomagajo osebi pridobiti orodja za spremembo, da lahko izstopi iz situacije nasilja, in orodja za omogočanje odpornosti na nasilje. Primeri zaščitnih dejavnikov so: znanje ali orodja za prepoznavanje zlorabe ali neprimerne ravnanja, dovolj razpoložljivih virov in informacij o nasilju na podlagi spola, visoko samospoštovanje, kakovostne službe in storitve za odziv na nasilje ter družbene norme, ki spodbujajo enakost spolov.

Povzročiteljev nasilja ali žrtev ne opredeljujejo nobene univerzalne lastnosti, prav tako prisotnost dejavnikov zaščite oz. tveganja sama po sebi ne kaže na prisotnost ali odsotnost nasilja na podlagi spola. Vendar zmanjšanje dejavnikov tveganja in krepitev dejavnikov zaščite lahko spodbudi krepitev moči deklet in nebinarnih oseb ter vključevanje fantov v prizadevanja za enakost spolov in družbo nenasilja.

Spodaj je opisan primer nekaterih dejavnikov tveganja, ki so povezani s povzročanjem nasilja na podlagi spola na različnih zgoraj omenjenih ravneh:

- Pomemben je intersekcionalni pristop k analiziranju in prepoznavanju teh dejavnikov. Upoštevati moramo medsebojno povezanost starosti, spola, porekla in razreda, kot dejavnikov, ki med drugimi osmi zatiranja vplivajo na naše predstave o tem, kdo so žrtve in kdo so storilci ter kaj je tveganje za povzročanje oz. doživljanje nasilja na podlagi spola. Na primer: poreklo, etnično pripadnost ali versko usmerjenost je potrebno analizirati in prepoznati kot dejavnike zaščite oz. tveganja, ne da bi se pri tem ujeli v relativiziranje oz., na drugi strani, v družbene predsodke ali stereotipizirane generalizacije. Na primer, če menimo, da so vse muslimanke izpostavljene večjemu tveganju, da postanejo žrtve nasilja na podlagi spola zaradi svoje kulture ali religije, je to rasistični stereotip.
- Omenjeni pokazatelji ne kažejo na neposredno vzročno zvezo, temveč na morebitno korelacijo med posameznimi dejavniki in večjo predisponiranostjo za povzročanje oz. doživljanje nasilja na podlagi spola.
- Bolj učinkovito je delovati na intersekcionalni način, kot pa se odzivati na posamične situacije, čeprav to ne pomeni, da se nam ni potrebno odzivati na posamične dogodke, do katerih pride na vsakodnevni ravni.

Če kot učitelj_i_ce poznamo različne dejavnike tveganja in zaščite, nam to lahko omogoči oblikovanje izobraževalnih programov in ravnanj, ki prispevajo k prevpraševanju spolnih norm in stereotipov, ki perpetuirajo nasilje na podlagi spola.

Čeprav ni potrebno posredovati na vseh ravneh istočasno, je pomembno, da se jih zavedamo in vemo, da so medsebojno povezane.

Uresničevanje ukrepov, ki temelji na celostnem pristopu šole, v katerega so vključeni vsi člani_ce šolske skupnosti, lahko prispeva k temu, da je šola bolj varna, da je učno okolje pozitivno,

prijaznejše do otrok in bolj občutljivo za spol (Women, U. N., 2016).

Metoda 3.6 Študija primera - dejavniki tveganja in zaščitni dejavniki (30 min)

1. Sodelujoče razdelite v manjše skupine po 3-4.
2. Izberite in razdelite kopije dveh študij primerov (glejte prilogo). Polovica skupin bo imela enega od primerov, druga polovica pa drugega.
3. Sodelujoče prosite, naj razpravljajo o naslednjih vprašanjih (15 min): Ali obstajajo dejavniki, ki lahko kažejo na verjetnost pojavljanja primerov hudega spolnega nasilja in zaščite pred njim? Katere dejavnike ste našli v besedilu? Kateri so po vašem mnenju tvegani (označite jih z rdečo barvo) in kateri so zaščitni (označite jih z zeleno barvo) dejavniki? Ali menite, da obstajajo univerzalni in odločilni dejavniki? Kako bi izboljšali zaščitne dejavnike, ki ste jih našli v besedilu? In kako bi zmanjšali dejavnike tveganja?
4. Vrnite se v celotno skupino (15 min). Vsaka skupina predstavi rezultate in razpravlja o dejavnikih tveganja in zaščitnih dejavnikih, ugotovljenih v študijah primerov, ter o svoji morebitni vlogi učiteljev_ic pri krepitevi ali zmanjševanju.
5. Če ni časa za razprave v manjših skupinah, lahko izberete eno študijo primera, jo predstavite skupini in o njej razpravljate s celotno skupino.

Študije primerov (dejavniki tveganja in zaščitni dejavniki):

1. Šolski center X je med šolskim letom spodbujal več kampanj za ozaveščanje o nasilju na podlagi spola, v katerih je sodeloval tudi Luka. Na splošno Luka običajno sodeluje pri razpravah in razmišlja o zlorabah in nasilju nad ženskami. Vendar meni, da neenakost med spoloma in nasilje na podlagi spola nista več to, kar sta bila nekoč, in da lahko ženske svobodno zapustijo toksične ali nasilne odnose, če želijo. Luka je vedno govoril, da je njegovo mnenje pravilno in da obstajajo znani ljudje, ki ga zagovarjajo, vendar jim feministični lobiji ne dovolijo, da bi svobodno izrazili svoje mnenje. V širšem družbenem okolju je vse več diskurzov o prepovedi učinkovite spolne vzgoje ali vzgoje o spolu v šolah. V novicah je nasilje na podlagi spola prikazano kot posamični primeri, storilci pa so predstavljeni kot »pošasti«, »nori ljudje« ali »ljudje, ki uživajo droge«.

Nasveti (za moderacijo): **Zaščitni dejavniki:** spodbujanje preventivnih kampanj za preprečevanje nasilja na podlagi spola s strani šole (šolska raven), sodelovanje Luke pri dejavnostih ozaveščanja (kritično mišljenje je mehka veščina, ki jo je treba okrepiti) (individualna raven). **Dejavniki tveganja:** pomanjkanje ozaveščenosti o nasilju na podlagi spola (individualna raven), vztrajne patriarhalne vrednote, ki podpirajo neenakost med spoloma in nasilje na podlagi spola (družbena raven), politizacija in nasprotovanje izobraževanju skozi perspektivo spolov (skupnostna raven).

2. Marko ima mlajšo sestro in vedno razlaga, da sta si s sestro zelo različna. Zanj je sestra občutljivo in nežno dekle, medtem ko je on pogumnejši, močnejši in manj dramatičen od nje.

Marko meni, da obstajajo neenakosti, ki so naravne in jih ni mogoče spremeniti. Marko je omenil, da se doma vedno prepira z mamo, ker »je zelo nadležna in naju ponavadi zelo moti z domačimi opravili. Včasih se pogovarjamo in ona nas prekine. Potem se počuti prizadeto, ko se moj oče razjezi in se ji grdo odzove«. Na družinskih druženjih Markova mati namiguje, da trpi zaradi intimnopartnerskega nasilja in je zaskrbljena, ker Marko normalizira vedenje, ki zanj ni dobro, ona pa ne ve, kako naj mu pomaga. Učiteljica se stalno udeležuje programov usposabljanja o nasilju na podlagi spola, ki jih spodbuja nacionalna vlada, zato ve, kako ravnati, in pozna vire ali storitve, ki so na voljo v njihovem kraju. Po prepoznavanju različnih učencev, ki normalizirajo ali zagovarjajo nasilje nad ženskami, se je učiteljica odločila povabiti pevko, ki je postala viralna zaradi prijave spolne zlorabe med eno najbolj znanih glasbenih nagrad v mestu. Pevka je imela govor o pravicah žensk in vlogi moških v boju proti nasilju na podlagi spola.

Nasveti (za moderacijo): **Zaščitni dejavniki:** družbeni modeli, ki spodbujajo poročanje o nasilju na podlagi spola (skupnostna raven), trajni programi usposabljanja učiteljev_ic (družbena raven). **Dejavniki tveganja:** stereotipi o moškosti in ženskosti, odobravanje nasilja (individualna raven), uporaba in toleriranje nasilja nad materjo, pričevanje nasilja nad materjo (družinska raven).

3. Marta je 16-letno trans dekle, ki je začela spreminjati spol pri 15-ih letih. Marta je vedno imela podporo družine, vendar je bila nekaj mesecev bolj odmaknjena in družina je zaradi tega zaskrbljena. Nekega dne se je Martina mati odločila za pogovor z učiteljico. Učiteljica ji je pojasnila, da Marta zadnjih nekaj tednov ne obiskuje telesne vzgoje, zdi se žalostna in izolirana od skupine. Martino mamo skrbi, ker odkar je Marta pred letom dni začela s spremembo spola, nihče v šoli ni sprejel posebnih ukrepov za njeno lažje vključevanje. Sumi, da v razredu morda izvajajo pritisk ali nasilje nad njo. V mestu že nekaj časa obstajajo feministična gibanja, ki zagovarjajo pravice LGBTQIA+ oseb v šoli, zato se Marta odloči zaprositi za podporo.

Nasveti (za moderacijo): **Zaščitni dejavniki:** podpora matere (družinska raven) in obstoj feminističnih gibanj, ki spodbujajo pravice LGBTQIA+ (skupnostna raven). **Dejavniki tveganja:** spolna identiteta, spremenjeno vedenje in nesodelovanje pri nekaterih šolskih predmetih (individualna raven), pomanjkanje varnih, zaščitnih in prijaznih prostorov v izobraževalnih ustanovah ter pomanjkanje zmogljivosti na ravni šole za preprečevanje, prepoznavanje in obravnavanje primerov nasilja na podlagi spola v šolskem okolju (šolska raven).

4. Jasmina je 15-letno dekle. V to šolo hodi že več kot tri leta. Pred tem je obiskovala drug šolski center, ki je bil bližje vzgojnemu zavodu, kjer je živela eno leto po nasilju starejšega brata. Je zelo povezana s svojo družino in močno vključena v svojo skupnost, na kar oboje močno vpliva ideal kolektizma. Njena kultura in vera sta pomembni zanjo in za njeno življenje v skupnosti. Kljub temu se je v zadnjem času vključila v feministična gibanja in ne dvomi o nekaterih idealih svoje družine, zlasti bratovih in očetovih. Ta teden je Jasmina prišla

v šolo zelo zaskrbljena in razložila, da je slišala, kako se njena družina pogovarja o njenih načrtih za prihodnost. Sumi, da jo morda želijo prisiliti v poroko, zato se je odločila, da bo to povedala eni od učiteljic. Učiteljica ni bila nikoli deležna usposabljanja o prisilnih porokah, šola pa nima posebnega protokola za tovrstne primere. Vendar se je učiteljica obrnila na nevladno organizacijo, ki je specializirana za zaščito pred nasiljem na podlagi spola. Jasmina ni prepričana, da želi ukrepati, saj se boji, da bi s tem osramotila svojo družino in sebe ter svojo skupnost. Skrbi jo tudi, kako se bo na te posege odzval njen brat.

Nasveti (za moderacijo): **Zaščitni dejavniki:** zavedanje in sodelovanje v feminističnih gibanjih (individualna raven), zaupanje učiteljici (šolska raven), obstoj specializiranih nevladnih organizacij (skupnostna raven). **Dejavniki tveganja:** starost (po mnenju družine bi bila zrela za poroko, zato bi jo lahko v to prisilili), predhodne izkušnje z nasiljem/resnično grožnjo nasilja (individualna in družinska raven), socialna odvisnost (kolektivistično okolje ji otežuje samostojno odločanje brez grožnje sankcij/negativnih posledic), pomanjkanje znanja in zmogljivosti šole za obravnavo prisilnih porok (šolska raven), pomanjkanje kulturno ustreznih in dostopnih storitev za odziv na nasilje na podlagi spola (skupnostna raven), pomanjkanje celovitega okvira politike za obravnavo nasilja na podlagi spola (družbena raven).

Tema 2: Vloga vzgoje in izobraževanja ter učiteljev_ic pri preprečevanju nasilja na podlagi spola

Metoda 3.7 Ogled videa in razprava (10 min)

Spremenimo zgodbo (Our Watch): https://assets.ourwatch-campaigns.net/assets/OW-hubs/OURW0031_SCHOOLS_FINAL_CAPTIONS_100mbs.mp4?mtime=20210713134614&focal=none

Viri & dodatna literatura:

Busche, M., Scambor, E., (2011). *STAMINA. Formation of non-violent behaviour in school and during leisure time among young adults from violent families* (raziskovalno poročilo).

Council of Europe. (2006). *Violence reduction in schools – how to make a difference. A handbook*. London.

Hagemann-White, C., Kelly, E., Römkens, R. (2010). *Feasibility study to assess the possibilities, opportunities and needs to standardise national legislation on violence against women, violence against children and sexual orientation violence*. Brussels: European Union.

Košir, K (2013). *Socialni odnosi v šoli*. Maribor: Subkulturni azil.

Langos, C. (2012). Cyberbullying: The Challenge to Define. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, 15(6): 259-9.

Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Malden, MA: Blackwell Publishing.

Our Watch, Australia's National Research Organisation for Women's Safety (ANROWS); VicHealth. (2015). *Change the story: A shared framework for the primary prevention of violence against women and their children in Australia*. Our Watch.

Our Watch. (2017). *Primary prevention of family violence against people from LGBTI communities: an analysis of existing research*. Our Watch, accessed 20 January 2022

Our Watch. (2021). *How to Prevent Gender-Based Violence. Educating for Equality*. Universities Australia.

Our Watch; the National Primary Prevention Hub. (2021). *A focus on men and masculinities in preventing violence against women. A summary of two June 2021 National Primary Prevention Hub events*. Forum outcomes paper.

Rus, B. in Bernik, I. (2012). *Spletno vrstniško nasilje*. Dostopno prek: https://www.fvv.um.si/DV2012/zbornik/splosna_sekcija/Rus_Bernik.pdf

Smith, P., K., Ananiadou, K., Cowie, H. (2003). Interventions to Reduce School Bullying. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 48(9): 591-599.

UNESCO; UN Women. (2016). *Global guidance on addressing school-related gender-based violence*, UNESCO and UN Women.

United Nations. (2010). General recommendation no. 28 on the core obligations of States parties under article 2 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, para. 18.

WHO. (2009). *Preventing violence by developing life skills in children and adolescents*. Geneva.

WHO. (2019). *School-based violence prevention: a practical handbook*. Geneva. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.

Wong-Lo, M., Bullock, L., M., Gable, R., A. (2011). Cyber bullying: Practices to face digital aggression. *Emotional and Behavioural Difficulties*, 16(3): 317-325.

Youthpower Action. (2016). *Key Soft Skills for Cross-Sectoral Youth Outcomes*. United States.

Zabukovec Kerin, K. (2002). Vrstniško nasilje v šoli. V: Lešnik Mugnaioni, D. (ur.): *Nasilje - nenasilje. Priročnik za učiteljice, učitelje, svetovalne službe in vodstva šol*. Ljubljana: založba i2, 103-122.

Modul 4: Medvrstniški pristopi

Modul
Medvrstniški pristopi
Teme
Tema 1: Različne definicije in pristopi k medvrstniškemu izobraževanju. Tema 2: Potencial medvrstniških pristopov.
Cilj & pedagoški namen
• Spoznati, kaj je medvrstniško izobraževanje in kako ga uporabimo v vsakdanjih situacijah v šolah. • Podpreti udeležence_ke (učitelje_ice, pedagoško osebje) in pridobiti nova znanja in izkušnje.
Pričakovani učni rezultati
• Udeleženci_ke bodo spoznali potencial medvrstniškega izobraževanja kot pristop v boju proti nasilju na podlagi spola. • Udeleženci_ke se bodo naučili, kako okrepiti moč mladih za medvrstniške razprave o skrbnih moškostih in enakosti spolov.
Priprava & učni pripomočki
• Stoli v krogu. • Projektor in prenosnik. • Predstavitev z diaprojekcijo. • Tabla z listi in markerji. • Pisala in papir. <u>Za spletno izvedbo:</u> Priporočamo diaprojekcijo in orodje za spletno glasovanje.

Opis po korakih (osnovna različica)

Uvod (skupaj 15 min)

Predstavite vsebino udeležencem_kam.

- Tema 1: Različne definicije in pristopi k medvrstniškemu izobraževanju
- Tema 2: Potencial medvrstniških pristopov

Na začetku udeležencem_kam pojasnimo, kaj je medvrstniško izobraževanje. To naredimo z uvodno razlago. Pozneje boste uporabili nekatere metode za razmislek, s katerimi boste poudarili pomen vrstnikov_c v vsakdanjem šolskem življenju.

Uvodno predstavitev lahko opravite brez pripomočkov ali s pomočjo diaproyekcije ali PowerPoint predstavitve.

Metoda 4.1 Kultura potrditve (10 min)

Ta metoda spodbuja udeležence_ke, da na začetku usposabljanja prebijejo led. Prispevala bo k aktivnemu sodelovanju pri usposabljanju. Pomemben je časovni okvir, zato naj bo izvajalec_ka pozoren na čas (Glej »Podroben opis metod«).

Tema 1: Različne definicije in pristopi k medvrstniškemu izobraževanju (skupaj 40 min)

Teoretični vidik: (10 min)

Za preventivno delo z mladimi je zelo pomembno vključevanje vrstnic_kov. Ta metoda izvira iz ZDA, kjer so jo najprej uporabljali na področju zdravstvene preventive. V začetku so se projekti osredotočali na spolno zdravje, preprečevanje AIDSa in uporabe drog. Pozneje pa so to metodo uporabljali na področjih, kot sta mediacija (obvladovanje konfliktov) in poklicne možnosti. Danes medvrstniške pristope uporabljamo pri različnih tematikah in projektih, večinoma na področju vsakdanjega življenja mladih. Zato je vključevanje učencev_k tu ključnega pomena. Z medvrstniškimi pristopi podpremo mlade, okrepimo njihovo moč in jim pomagamo, da k učenju in razmišljanju spodbudijo svoje vrstnike_ce. Gre za participatorjen pristop, ki pomaga krepiti samozavest mladih. Medvrstniško izobraževanje se vse bolj uporablja v vzgoji in izobraževanju ter socialnem delu (Rohr et al., 2016).

Medvrstniške pristope poimenujemo z različnimi izrazi. V spodnjem seznamu je opisanih nekaj najpogostejše uporabljenih izrazov:

- **Medvrstniško izobraževanje** se osredotoča na možnost, da mladi ob podpori strokovnjakov_inj poučujejo sebe in drug drugega.
- **Medvrstniško vključevanje** opisuje samo medsebojno sodelovanje mladih, vrstnikov_ic.
- **Medvrstniška mediacija** pomeni usposabljanje mladih za obvladovanje konfliktov v šolah.
- **Medvrstniško svetovanje** se nanaša na proces, ko v formalnem okviru mladi svetujejo vrstnikom_cam.
- **Medvrstniški projekti** se nanašajo na formalno strukturirani in institucionalizirani učni proces. V okviru vrstniških projektov mladi sodelujejo z vrstniki_cami, zato da medsebojno razvijajo učni proces in od znotraj podprejo določeno z njimi povezano

temo. Tako mladi postanejo strokovnjaki_nje na različnih področjih, ki jih zanimajo (Strauß, 2012).

Za projekt *Delovanje za enakost* sta najpomembnejša pristopa medvrstniškega izobraževanja in medvrstniških projektov, ki ju bomo podrobneje obravnavali v tem modulu.

Po opredelitvi medvrstniškega izobraževanja, pojasnimo, kdo so vrstniki_ce, in osvetlimo teoretsko ozadje obeh pristopov.

Kdo so vrstniki_ce?

Vrstniki_ce so osebe, ki imajo nekatere skupne značilnosti, denimo, starost, poreklo, družbeni status, izkušnje itn. Zlasti v šolskem okolju so vrstniki_ce ključni pri odraščanju. Vrstniška skupina v šoli je skupina mladih, ki so približno enako stari. Drug drugega podpirajo v vsakdanjih situacijah, kar lahko imamo za neformalni učni proces. Vrh tega so vrstniki_ce pogosto nujno potrebni mladim, da se počutijo varne in samozavestne. Po drugi strani moramo upoštevati tudi, da je lahko pritisk vrstnikov_ic med odraščanjem pogosto nekaj hudega in ogrožujočega (Nörber, 2003).

Sodelujočim v razmislek: (5 min)

Kako pomembni so bili vrstniki_ce zame, ko sem odraščal_a? Udeleženci_ke si lahko vzamejo nekaj časa za odgovor, nato pa delijo svojo izkušnjo s sodelujočimi, ki sedijo zraven njih.

Teoretični vidik: (5 min)

Teoretično ozadje medvrstniških pristopov izhaja iz razvojne psihologije. Drugi koncepti, ki vplivajo nanje, so:

Dvostopenjski tok informacij v komunikacijski teoriji Paula Lazarsfelda: prva stopnja te teorije je širjenje informacij preko množičnih medijev. Druga stopnja je širjenje informacij preko strokovnjakov_inj. Ker bi se mladi radi razlikovali od večine ljudi in svojih staršev, je zanje ključno, da dobijo informacije od vrstnika_ce. To je razlog za uspešnost prenosa znanja med vrstniki_cami.

Teorija socialnega učenja Alfreda Bandura: Ta teorija se osredotoča na učenje z zgledom in na to, kako se otroci učijo s posnemanjem in opazovanjem drugih. Tako v kontekstu medvrstniškega učenja mladi včasih raje poiščejo informacije pri vrstniku_ci in se v določenih kontekstih od njega/nje več naučijo kot od drugih ljudi.

Za medvrstniško izobraževanje so ključnega pomeni tudi pristopi, ki spodbujajo **participacijo in krepitev moči** (Strauß, 2012).

Po predstavitvi teoretičnega ozadja bomo zdaj opisali proces medvrstniškega izobraževanja in poudarili posamezne korake pri medvrstniškem projektu.

Proces medvrstniškega izobraževanja: (5 min)

Pomembno je, da se seznanimo s procesom medvrstniškega izobraževanja, da ga lahko vgradimo v poučevanje v šolah:

1. Potrebujemo skupino mladih prostovoljcev_k (idealno je, če so to učenci_ke, ki že imajo nekaj ustreznih izkušenj z izbrano temo in/ali tisti_e, ki so zelo motivirani za sodelovanje).
2. Učenci_ke s pomočjo strokovnjakov_inj razmišljajo o svojih izkušnjah, o njih razpravljajo

in si izmenjujejo zamisli.

3. Strokovnjaki_nje naj učence_ke najprej formalno seznani z izbrano temo, da bodo prvič, o njej izvedeli kaj več, in drugič, da bodo vedeli, kako te informacije posredovati vrstnikom_cam z namenom prenosa znanja.
4. Na koncu pa naj se vsi skupaj (strokovnjaki_nje in učenci_ke) odločijo za določeno temo. Nato se bodo učenci_ke posvetili delu z vrstniki_cami in jim pod mentorstvom strokovnjakov_inj posredovali novo znanje (Rohr et al., 2016).

Sodelujočim v razmislek: (15 min)

Kako lahko to uporabimo v vsakdanjem življenju v šoli? Zdaj udeležence_ke spet spodbudimo, naj oblikujejo nov krog razmišljanja in razpravljajo o tem, kako bi ta proces vrstniškega izobraževanja prenesli v lastno poučevanje v šoli. Ali te procese že uporabljajo pri poučevanju ali pa jih še ne poznajo?

Tema 2: Potencial medvrstniških pristopov (skupaj 40 min)

Medvrstniške pristope lahko vidimo kot možnost boja proti nasilju na podlagi spola v šolah. Škodljive hegemonie moškosti spodbujajo neenaka razmerja moči, v katerih fantje uveljavljajo moč in nadzor, tudi z nasiljem nad svojimi vrstniki_cami, ki jih dojemajo kot šibkejša, zlasti nad dekleti in drugimi spoli, ki so v manjšini. Zato je ključnega pomena, da razmislimo o tem, kakšna je medvrstniška dinamika v šolski kulturi (UN Women, 2020).

Metoda 4.2 Od izkušenj k izboljšavam (25 min)

Potem, ko boste udeležence_ke seznani s to metodo, je na vrsti ogled videa o moči in vplivu vrstnikov_c (Glej »Podroben opis metod«).

VIDEI: [15 min skupaj z uvodom in refleksijo]

Navedeni seznam vsebuje povezave do video posnetkov.

Angleščina

V prvem videu so medvrstniški pristopi pojasnjeni bolj teoretično. Drugi video prikazuje dva mladostnika, ki se postavita v bran svoji vrstnici.

Mladi, ki se izpostavljajo tveganjem: Moč vrstnikov_nic

<https://www.youtube.com/watch?v=2Q4tIPEihAM>

Vill du? Just do it!

<https://www.youtube.com/watch?v=tWT88a-dGYU>

Nemščina

Sexualisierte Gewalt gegen Jungen - Gibt's! Is' nie ok! Is' so!

<https://www.jungenpaedagogik-und-praevention.de/erkluerfilm>

Pred začetkom videa naredite kratek uvod o videu. Nato spodbudimo udeležence_ke, da razmislijo o vsebini in o pomenu vrstnikov_ic/učencev_k v njihovi šoli.

Razmislek/Povratni odziv

Kako lahko vključimo medvrstniško izobraževanje v poučevanje v šolah? Kako lahko udeleženci_ke uporabijo pridobljeno znanje v vsakdanjem življenju? Kako ga lahko uporabljajo za preprečevanje nasilja na podlagi spola? Kaj so se udeleženci_ke naučili v tem modulu? Kaj je zanje medvrstniško izobraževanje?

Povzamemo lahko, da je medvrstniško izobraževanje uporabno orodje za učitelje_ice ter učence_ke, da ozaveščajo in širijo znanje o preprečevanju nasilja. Zato ta pristop uporabljamo pri projektu *Delovanje za enakost*.

Povratni odziv & zaključek (10 min)

Metoda 4.3 Verjamem ... Verjameš (10 min)

To je metoda, s katero povzamemo tisto, kar smo se naučili in omogočimo udeležencem_kam, da pridobijo pozitiven pogled za naprej (Glej »Podroben opis metod«).

Splošni povratni odziv na usposabljanje (15 min)

Metoda 4.1 Kultura potrditve (10 min)

1. Skupine razdelite v pare (sodelujočim dajte možnost, da si sami izberejo par).
2. Najprej bo oseba A v paru povedala nekaj pozitivnih opažanj o drugi osebi. Nato bo oseba B v paru povedala pozitivno opažanje o osebi A. Nato se ponovno izmenjata.

Namen metode je spodbuditi sodelujoče, da na začetku delavnice/usposabljanja prebijejo led. Metoda bo prispevala k aktivnemu sodelovanju. Namen metode je izkusiti, kako vplivajo spodbude, pohvale in pozitivne lastnosti na posamezne osebe. Življenje v družbi, kjer se večinoma izpostavlja kritike in negativne lastnosti, lahko privede do situacij, ko ljudje pozabijo na vse dobre in pozitivne plati. Časovni okvir je pomemben – izvajalec_ka mora paziti na čas.

Metoda 4.2 O izkušenj k izboljšavam (25 min)

Metodo je mogoče prilagoditi za različne teme. Pomembno je, da se v procesu ohranijo naslednje faze: identifikacija težav ali ovir; iskanje rešitev (kaj je treba storiti, da bi izboljšali trenutne razmere); kdo naj izvede identificirane rešitve in kako lahko sodelujem, da se to zgodi?

Na papirje na tabli (»flip chart«) zapišite: opredelite možne različne pristope in metode za medvrstniško učenje in izmenjavo (s poudarkom na medvrstniškem izobraževanju, medvrstniškem sodelovanju, medvrstniškem posredovanju, medvrstniškem svetovanju in medvrstniških projektih). Delo poteka v manjših skupinah, vprašanja so naslednja:

- S katerimi ovirami se srečujete v praksi?
- Kakšne omejitve opazate zlasti na področju medvrstniškega učenja?
- Katere so šibke točke, ki jih je potrebno izboljšati?

Zberite VSE metode in pristope za medvrstniško učenje in izmenjavo (preberite jih na glas). Izberite pet najpomembnejših (ključnih) metod in/ali pristopov ter jih zapišite na tablo (»flip chart«).

Poiščite rešitve za razvoj in širjenje najpomembnejših pristopov in/ali metod za medsebojno izmenjavo. Razpravljajte o vprašanjih: kako v praksi obravnavati pomanjkanje raznolikosti na tem področju? Katere rešitve predlagate?

Kje vidite rešitve za te ključne metode in/ali pristope, ki ste jih opredelili? Pojdimo korak za korakom - najprej rešitve za prve opredeljene ključne metode itd.

Razpravljajte o vprašanju: kdo lahko sodeluje ali vpliva na izvajanje metod in/ali pristopov vzajemnega sodelovanja? Spet začnimo z iskanjem rešitev za prvo opredeljeno metodo itd.

Razpravljajte o vprašanjih: kaj lahko storim v okviru svojega dela ali na položaju, na katerem delam, kot naslednji korak k uresničitvi predlagane rešitve? Kakšen je lahko moj prispevek k predlagani rešitvi?

Metoda 4.3 Verjamem... verjameš (10 min)

Namen metode je v prepoznavanju prepričanj in vrednot. Gre za pozitivno-orientiran proces skupine in predstavlja korak k zaključku delavnice.

Udeleženci_ke na kartonček (ali manjši list papirja) napišejo najljubši izrek, citat ali prepričanje, ki se jim je po tem usposabljanju porodilo v mislih (na primer v zvezi s svojo vlogo učitelja_ice, kako ustvariti spremembe, kako opolnomočiti mlade). Pri tej metodi sodeluje tudi izvajalec_ka delavnice. V naslednjem koraku vsak_a glasno prebere rek ali prepričanje celotni skupini.

Različica te metode: Če je za to zaključno mikro metodo na voljo 20 minut, potem:

1. Vsakdo na kartico ali list papirja zapiše najljubši rek, citat ali prepričanje, s katerim se poistoveti. Kartice/papirji se zberejo in premešajo.
2. Vsakdo izbere eno kartico/papir in jo glasno prebere ter pove pomen pregovora/prepričanja in tudi ugiba, kdo bi lahko bil njegov avtor_ica. Pomembno je, da ta mikro metoda ne postane detektivska igra, kjer je ugibanje, kdo je avtor_ica, pomembnejše od tega, kaj ima kdo za povedati.

Vir: Ridgewood Foundation (2002) s prilagoditvami projektne skupine *Delovanje za enakost*.

Nadaljevalna stopnja: dodatne vsebine in metode

Tema 1: Različne definicije medvrstniškega izobraževanja in pristopi k njemu

Metoda 4.4 Pismo zame (30 min)

Pri nadaljevalni izvedbi tega modula se sodelujoče spodbudi, da poglobijo svoje razumevanje pomena vrstnikov_ic med odraščanjem z metodo tako, da napišejo pismo svojemu 14-letnemu jazu. Ta metoda se lahko uporablja za refleksijo lastne pubertete in mladosti ter pomaga, da se lahko vživimo v položaj in občutke mladih. V osnovni opis modula jo je mogoče vstaviti za delom "kdo so vrstniki" in tako razširiti proces refleksije sodelujočih.

Sodelujoče spodbudimo, da zaprejo oči in si predstavljajo sebe kot najstnike_ce. To se lahko izvede v neki obliki sanjskega potovanja. Postavijo se lahko naslednja vprašanja: Kako ste se takrat počutili? Kako ste bili videti? Se spomnite pričakovanj, ki so se nanašala na vaš spol? Ali ste "izpolnjevali" svojo vlogo glede na spol? Kaj ste počeli? Kaj vas je skrbelo? Kdo so bili vaši pomembni prijatelji_ce v šoli? Ste bili priljubljeni? Ste se družili z osebami svojega spola ali je bila vaša prijateljska skupina mešana? Kako ste se počutili, ko ste hodili v šolo? Ali ste imeli veliko prijateljev_ic ali ste bili 'outsider_ka'? Kdo vas je podpiral v vsakdanjem življenju? Koliko časa ste preživel v šoli? Kaj ste počeli v šoli? Česa se spominjate iz svojega šolskega življenja? Ali ste se počutili udobno, ko ste se z učitelji _cami pogovarjali o osebnih težavah? Kako ste preživljali prosti čas? Ko pomislite na svoja najstniška leta, kaj čutite zdaj? ...

Po tem sanjskem potovanju sodelujoče spodbudimo, da napišejo pismo svojemu 14-letnemu jazu. Nato lahko s svojimi bližnjimi delijo, kakšna je bila ta izkušnja in kaj so se iz nje naučili. Pogosta oblika vrstniškega učenja, ki se uporablja v šoli, je metoda vrstniškega pregleda. Pri njej učitelj_ica spodbuja učence_ke, da se medsebojno podpirajo in pregledajo na primer že napisan članek ali spis.

Poleg tega, če je čas, sodelujoče spodbuja, da preberejo pismo vrstnika_ce v svoji skupini. Nato lahko sledi razprava o tem, kako je bilo prebrati nekaj intimnega o vrstniku_ci. Za strukturiranje te metode naj sodelujoči_e zberejo vsa pisma in nato izberejo naključno pismo, ki ga bodo prebrali_e in pregledali_e. Tako se lahko spoštuje zasebnost vseh, vendar se v modul vključi postopek medsebojnega pregleda. Po branju pisma se lahko ustvari razširjen prostor za izmenjavo, tako da lahko sodelujoči_e razmišljajo in delijo svoje izkušnje s pisanjem in branjem pisem iz mladosti. Na koncu se sodelujoče spodbudi, da poglobijo svoje znanje in razumevanje mladih ter pomena vrstnikov_ic v tem življenjskem obdobju.

Tema 2: Možnosti medvrstniških pristopov (30 min)

Najboljše prakse: V skupini delite medvrstniške projekte, ki so bili izvedeni v vsaki državi, da bi sodelujoči_e bolje razumeli temo v praksi. Sodelujoči_e naj delijo tudi svoje lastne izkušnje.

Priprava: Raziščite informacije o medvrstniških projektih, ki so bili izvedeni v vašem kraju ali državi.

Predstavite nekaj medvrstniških projektov, ki so že bili izvedeni v vaši državi, in rezultate teh projektov.

Sodelujoče povabite k razpravi o naslednjih vprašanjih:

- Ali je vaša šola že kdaj sodelovala v projektu medvrstniškega sodelovanja? Na kaj se je ta projekt osredotočal?
- Ali je vaša šola že kdaj sodelovala v kakšnih drugih projektih o preprečevanju nasilja na podlagi spola?

Viri & dodatna literatura:

Andersen, L. M. F. (2019). *Kids Know What They Are Doing”: Peer-Led Sex Education in New York City*. In: History of Education Quarterly, Vol. 59 No. 4, November 2019, 501-527.

Foubert, J. (2015). *The men's and women's programs: ending rape through peer education*. London, Routledge.

Kato-Wallace, J.; Barker, G.; Sharafi, L.; Mora, L.; Lauro, G. (2016). *Adolescent boys and young men. Engaging Them as supporters of gender Equality and health and understanding their Vulnerabilities*. Washington/ New York City: Promundo-US/ UNFPA.

Nörber, M. (2003). *Peer Education. Bildung und Erziehung von Gleichaltrigen durch Gleichaltrige*. Weinheim [u.a.]: Beltz.

Rohr, D.; Strauß, S.; Aschmann, S.; Ritter, D. (2016). *Der Peer-Ansatz in der Arbeit mit Jugendlichen und jungen Erwachsenen*, Basel, Weinheim: Beltz Juventa.

Strauß, S. (2012). *Peer Education & Gewaltprävention, Theorie und Praxis dargestellt am Projekt Schlag.fertig*. Freiburg: Centaurus Verlag & Media KG.

UN Women. (2020). *Discussion Paper. Work with men and boys for gender equality: A review of field formation, the evidence base and future directions*. No. 37, November 2020. UN Women, 2020. Dostopno prek:

<https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2020/Discussion-paper-Work-with-men-and-boys-for-gender-equality-en.pdf>

Slovar izrazov

Biološki spol: Biološke in fiziološke lastnosti, ki osebo opredelijo kot žensko ali moškega (EIGE).

Cis-spol: Izraz, ki opisuje osebo, katere spolna identiteta je skladna s spolom, določenim ob rojstvu (MIF).

Doxing: Nanaša se na sledenje in krajo osebnih podatkov posameznika (PII) na internetu in njihovo (nepooblaščno) objavo (Slovar kibernetike varnosti).

(Družbeni) spol: Družbene lastnosti in možnosti, povezane s tem, da je oseba ženska oziroma moški in z odnosi med ženskami in moškimi ter dekleti in fanti ter odnosi med ženskami in odnosi med moškimi (EIGE).

Ekonomsko nasilje: Dejanja nadzora in spremljanja posameznikovega_ičinega vedenja, kar zadeva uporabo in porazdelitev denarja, in stalna grožnja odrekanja ekonomskih virov (EIGE).

Enakost spolov: Enake pravice, dolžnosti in možnosti za vse (EIGE, prilagojeno).

Femicid/Umori žensk: Umori žensk in deklet zaradi njihovega spola (EIGE).

Hegemona moškost: Kulturna norma, ki moške nenehno povezuje z močjo in ekonomskimi dosežki (EIGE).

Heteronormativnost: Predpostavka človekove heteroseksualnosti (EIGE).

Intersekcionalnost ali (med)presečnost: Analitično orodje za preučevanje, razumevanje in odzivanje na načine, kako se biološki in družbeni spol prepletata z drugimi osebnimi okoliščinami/identitetami in kako ti preseki prispevajo k edinstvenim izkušnjam diskriminacije (EIGE). Ta koncept so prvotno razvile temnopolte feministke v ZDA in se je osredotočal na način, kako se rasa, spol in razred prekrivajo kot oblike diskriminacije in zatiranja.

Interspolen: Interspolne osebe se rodijo s spolnimi značilnostmi (vključno z genitalijami, gonadami in kromosomskimi vzorci), ki ne ustrezajo tipičnim binarnim pojmom moškega oz. ženskega telesa. Interspolnost je krovni termin, ki opisuje širok spekter naravnih različic telesa. V nekaterih primerih so interspolne značilnosti vidne ob rojstvu, medtem ko v drugih pridejo do izraza šele v puberteti (UN).

Intervencija naključnega opazovalca: Pristopi intervencije naključnega opazovalca se osredotočajo na načine, kako lahko tisti, ki sami niso neposredne tarče seksizma, zlorabe ali nespoštovanja, prepoznajo take odnose, prakse in vedenja, posežejo v dogajanje in spodbudijo druge, da se jim zoperstavijo. Intervencija naključnega opazovalca je pristop primarne preventive, ker je njegov cilj zmanjšati družbeno odobravanje oz. dopuščanje odnosov, vedenj in praks, ki so vzrok nasilja nad ženskami (MIF).

Intimnopartnersko ali partnersko nasilje: Vsako dejanje fizičnega, spolnega, psihološkega ali ekonomskega nasilja, do katerega pride med nekdanjima ali

trenutnima zakoncema ali partnerjema, ne glede na to, ali storilec deli ali je delil prebivališče z žrtvijo (EIGE).

LGBTQIA+: Lezbične, gej, biseksualne, trans, kvir, interseksualne, aspolne/aseksualne/aromantične + osebe.

Mizoginija: Prezir ali nespreejemanje žensk. Prakse, ki ponižujejo ženske, so mizogine. Patriarhalne kulture so mizogine, ker omejujejo ženske, ker jih imajo za manj vredne od moških (OD).

Najstniško nasilje na zmenku: Lahko se zgodi v fizičnem prostoru, na spletu ali preko tehnologije. To je vrsta intimnopartnerskega nasilja, ki lahko vključuje fizično nasilje, spolno nasilje, psihološko agresivnost (verbalno in čustveno zlorabo) in zalezovanje (CDC).

Nasilje na podlagi spola: Nasilje, usmerjeno proti osebi zaradi njenega spola, spolne identitete ali spolnega izraza ali ki nesorazmerno prizadene osebe določenega spola (EIGE).

Nasilje nad ženskami (VAW): kršitev človekovih pravic in oblika diskriminacije žensk, ki vključuje vsako dejanje nasilja na podlagi spola, ki povzroči ali bi lahko povzročilo fizične, spolne, psihološke in ekonomske posledice ali trpljenje žensk, vključno z grožnjo s takimi dejanji, prisilo ali samovoljnim odvzemom prostosti, ne glede na to ali se zgodi v javnem ali zasebnem življenju (Istanbulska konvencija, 2011, 3. člen).

Nebinaren: Imeti spolno identiteto (=občutek, da si določenega spola), ki ni izključno moška ali ženska (CD).

Obdolževanje žrtve: Ko nekdo prijavi doživljanje nasilja, je »obdolževanje žrtve« opredelitev za posvečanje pozornosti domnevni odgovornosti žrtve, namesto da bi preverili vedenje storilca. Gre za prenašanje krivde na žrtev nasilja na podlagi spola, v središču pozornosti je žrtev, pogosto ženska in njeno vedenje, namesto da bi ugotavljali, kaj so strukturni vzroki in neenakosti, zaradi katerih ji je bilo povzročeno nasilje (UNESCWA).

Patriarhat: Družbeni sistem moške nadvlade nad ženskami (EIGE).

Preprečevanje nasilja (primarna, sekundarna in terciarna preventiva):

Primarna preventiva: ukrepi na ravni celotnega prebivalstva, preden pride do posledic, ki so negativne za zdravje. Te pobude naslavljaajo primarne ('prvotne' ali izvirne) vzroke nasilja.

Sekundarna preventiva ali zgodnja intervencija: ukrepi, namenjeni tistim, ki so izpostavljeni tveganju doživljanja ali povzročanja nasilja, s ciljem ustaviti negativne posledice za zdravje ali jih omiliti. Cilj je »spremeniti potek dogodkov« pri tistih osebah, ki so izpostavljene nadpovprečnemu tveganju povzročanja ali doživljanja nasilja.

Terciarna preventiva ali odziv: ukrepi, ki jih izvajamo, da bi preprečili ponovitev nasilja. S terciarno preventivo podpremo tiste, ki so doživeli nasilje, in dosežemo, da storilec prevzame odgovornost za svoje dejanje (cilj je preprečiti ponovitev nasilja).

Pridobivanje za spolne namene, angl. grooming (tudi na spletu): navezovanje stikov za spolne namene z uporabo tehnologije, je vedenje storilca, katerega namen je približati se otroku (mladoletni osebi, mlajši od petnajst let) prek spleta in pridobiti njeno zaupanje (SPLETNO OKO).

Privolitev: Stanje strinjanja z nekom ali nečim (CD); izraz se pogosto uporablja v kontekstu privolitve v spolno dejavnost.

Psihološko nasilje: Vsako dejanje, ki posamezniku_ci povzroči psihološko škodo. Psihološko nasilje lahko poteka v obliki prisile, obrekovanja, verbalne žalitve ali nadlegovanja (EIGE).

Queer (kvir): vsi posamezniki_ce, ki se umeščajo zunaj spolnih in seksualnih 'norm' (EIGE).

Sextortion (Izsiljevanje z intimnimi posnetki): Osebo se prisili v dejanje, zlasti spolne narave, tako da se ji zagrozi z objavo njene gole fotografije ali seksualne informacije o njej (CD).

Spolni izraz: Je vidna predstavitev lastne spolne identitete. Lahko se uresničuje z oblačili, ličili, frizuro, (ne)britjem poraščenih delov telesa, držo, mimiko ... Spolni izraz lahko izraža tako ujemanje kot neujemanje z izrazom, ki je pričakovan glede na spolne norme in vloge (TransAkcija).

Skrbne moškosti: V nasprotju s hegemono moškostjo in temelji na skrbstveni vlogi moškega ki skrbi za druge v družini in širše (ne zgolj s finančnim preživljanjem družine) (EIGE).

Spletno nasilje: Nasilje, ki je povzročeno preko elektronske komunikacije in interneta (EIGE).

Spolno binaren: Razlika med ženskostjo in moškostjo, kjer sta to edini različici posameznikovega_ničinega ospoljenja (OD).

Spolna identiteta: Je posamezničino_kovo notranje in osebno doživljanje lastnega spola – to se lahko ujema ali ne ujema s pričakovanji in na zunaj razpoznavnimi spolnimi značilnostmi. Tako se spolna identiteta osebe lahko ujema z družbeno določeno spolno identiteto (je torej cispolna) ali pa se z njo ne ujema (torej je oseba transpolna). Transspolnost zajema vse spolne identitete, ki so osnovane in/ali preoblikovane v skladu s posamezničnimi_kovimi čutenji in doživljanji sebe (TransAkcija).

Spolne norme: Standardi in pričakovanja, ki se jim ženske in moški nasploh prilagajajo v obsegu, kolikor opredeljujejo določeno družbo, kulturo in skupnost v tistem času (EIGE).

Spolno nasilje: Vsako spolno dejanje, ki je povzročeno drugi osebi brez njene svobodno dane privolitve; vključuje posilstvo in spolni napad (EIGE).

Spolna pristranskost: Sprejemanje odločitev na podlagi spola, katerih posledica je dajanje prednosti enemu spolu pred drugim, kar ima pogosto za posledico kontekste, ki dajejo prednost moškim in/ali fantom pred ženskami, dekleti in nebinarnimi osebami.

Spolno sramotenje (angl. slut-shaming): Spolno sramotenje je dejanje določanja vrednosti ženske na osnovi njenih spolnih želja, razmerij in vedenja, z namenom njenega ponižanja (FII).

Storilec_ka: Oseba, ki namerno uporablja nasilno in zlorablajoče vedenje, zato da nadzira svojega partnerja_ico ali nekdanjega partnerja_ico, ne glede na to, ali je bila obtožena, kazensko preganjana ali obsojena (EIGE).

Strukturno nasilje: Nasilje, ki ga sistematično izvaja dominantna skupina in se kaže v oblikah diskriminacije, ki izhaja iz družbenih struktur, družbenih institucij ali politik - ekonomskih, kulturnih, političnih, pravnih in verskih - ki imajo nesorazmerno negativne učinke na določene (marginalizirane) družbene skupine (UNICEF).

Telesno nasilje: Vsako dejanje, ki povzroči fizično poškodbo kot posledico uporabe nezakonite fizične sile (EIGE).

Toksična moškost: Predstave o tem, kako bi se morali moški obnašati, ki so pojmovane kot škodljive (CD).

Trans/Transspolen: Oseba, ki ima spolno identiteto drugačno od spola, pripisanega ob rojstvu, in ki želi svojo spolno identiteto izraziti drugače, kot je v navadi za spol, pripisan ob rojstvu (EIGE).

Trolanje (Trolling): Praksa namerne provokacije drugih s hujskanjem in vznemirjajočo vsebino – navadno na spletu. Pogosto sinonim za spletno nadlegovanje (UNESCO).

Ustrahovanje/trpinčenje (Bullying): Dalj časa ponavljajoče se vedenje, s katerim storilec_ka namerno povzroča poškodbe ali nelagodje s fizičnim kontaktom, verbalnimi napadi ali psihološko manipulacijo. Ustrahovanje je povezano z neravnovesjem moči (UNESCO).

Ustrahovanje v kibernetnem prostoru: Uporaba elektronske komunikacije za ustrahovanje osebe, navadno s pošiljanjem zastrašujočih ali grozilnih sporočil (UNESCO).

Vrstnik_ca: Oseba, ki je enake starosti ali ima enak družbeni položaj ali enake sposobnosti kot drugi ljudje v skupini (CD).

Zalezovanje: Iskanje bližine žrtve, ki resno škoduje njenemu življenjskemu slogu in posredno, neposredno ali virtualno povzroči vznemirjenost, strah ali škodo pri osebi, ki je tarča zalezovanja. To pa se lahko doseže zlasti s poskusi vzpostavljanja stika s kakršnim koli sredstvom, z zlorabo osebnih podatkov žrtve za naročanje blaga ali storitev ali s povzročitvijo stika tretjih oseb z žrtvijo, pri čemer grozijo žrtvi ali njenim bližnjim (EIGE).

Žrtev: Fizična oseba, ki je utrpela škodo (vključno s fizično, duševno ali čustveno škodo ali ekonomsko izgubo), neposredno povzročeno v kaznivem dejanju, vključno z družinskimi člani pokojne žrtve, ki so utrpeli škodo kot posledico žrtvine smrti (EIGE).

Viri:

Cambridge Dictionary (CD): <https://dictionary.cambridge.org/de/>

Center for Disease Control and Prevention. Fast Facts: Preventing Teen Dating Violence. (CDC):
<https://www.cdc.gov/violenceprevention/intimatepartnerviolence/teendatingviolence/fastfact.html>

European Institute for Gender Equality (EIGE): <https://eige.europa.eu/thesaurus>

Feminism in India. What is Slut Shaming? (FII)
<https://feminisminindia.com/2022/01/06/what-is-slut-shaming-regulating-female-sexuality-through-humiliation/>

Men in focus (MIF): <https://media-cdn.ourwatch.org.au/wp-content/uploads/sites/2/2019/11/06231949/Men-in-focus-Evidence-review.pdf>

Oxford Dictionary of Gender Studies (OD):
<https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780191834837.001.0001/acref-9780191834837?btog=chap&hide=true&page=14&pageSize=20&skipEditions=true&sort=titlesort&source=%2F10.1093%2Facref%2F9780191834837.001.0001%2Facref-9780191834837>

Slovar kibernetike varnosti: https://sl.wikipedia.org/wiki/Slovar_kibernetike_varnosti

SPLETNO OKO: <https://www.spletno-oko.si/faq/kaj-je-grooming>

TransAkcija: <https://transakcija.si/slovar/#s>

UNESCO. Global guidance on addressing school related gender based violence.(UNESCO): <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246651>

UNICEF Regional Office for South Asia. 2017. Glossary of Terms and Concepts. (UNICEF):
<https://www.unicef.org/rosa/media/1761/file/Gender%20glossary%20of%20terms%20and%20concepts%20.pdf>

UN ESCWA (UNESCWA). <https://www.unescwa.org/sd-glossary>

UN High Commission on Human Rights. Fact Sheet Intersex. (UN):
https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Discrimination/LGBT/FactSheets/UNFE_FactSheet_Intersex_EN.pdf